

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Ασφαλιστικά Μέτρα στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία».

Συντάκτρια:

Ελπίδα Ι. Σιάμνου (Α.Μ. 2566)

Επιβλέπων καθηγητής:

Αντώνιος Τσαβδαρίδης, Λέκτορας Δ.Π.Θ.

ΚΟΜΟΤΗΝΗ

Οκτώβριος 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ	8
2.1 Κανονιστική εξουσία των διαιτητών	8
2.2 Πιθανολόγηση	12
2.3 Η αρχή της αποστέρησης των διαιτητών από εξουσίες καταναγκασμού	14
2.4 Η αρχή της αμεσότητας	15
2.5 Η αποδεικτική διαδικασία στη διαιτησία	16
2.6 Η συντηρητική απόδειξη στη διαιτητική δίκη	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ	21
Α) Το ζήτημα των anti-suit injunctions	21
Β) Απαγόρευση λήψης ex parte ασφαλιστικών μέτρων	23
Γ) Απαγόρευση διαταγής μέτρων που δεσμεύουν τρίτους	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο :ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ	25
Α) Σχέση των μέτρων που διατάσσει ο διαιτητής, με τα ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσει ένα εθνικό δικαστήριο	25
Β) Τα πλεονεκτήματα της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο της διεθνούς διαιτησίας	26
Γ) Η διατήρηση της παράλληλης δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων ακόμη και όταν υπάρχει ρήτρα διαιτησίας	28
Δ) Αποκλεισμός της δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων, Η απόφαση “Gerald Metals”	32
Ε) Τα πλεονεκτήματα της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων από εθνικά δικαστήρια	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο :Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	35
Α)Σύμβαση της Νέας Υόρκης	36
Β)Κωλύματα αναγνώρισης	37
Γ) Το καθήκον αναγνώρισης και εκτέλεσης των εθνικών δικαστών	39
Γ) Ζητήματα εκτελεστότητας ασφαλιστικών μέτρων που διατάσσει το διαιτητικό δικαστήριο	41
Δ)Ο Πρότυπος Νόμος της UNCITRAL	49
Ε) Κανονισμός Βρυξέλλες I (44/2001)	52
ΣΤ)Επιβολή των ληφθέντων ασφαλιστικών μέτρων	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

56

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

57

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στον πυρήνα της έρευνας που διεξήχθη για την συγγραφή της παρούσης διπλωματικής εργασίας και ως βασικό θέμα ανάπτυξης στο περιεχόμενό της, εντοπίζουμε το ζήτημα της επιβολής ασφαλιστικών μέτρων από το δικάζον διαιτητικό Δικαστήριο στη διεθνή εμπορική διαιτησία. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο ζήτημα για την μελέτη του οποίου αναζητήθηκε υλικό από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, ενώ αξιοποιήθηκαν τα περισσότερα από τα νομοθετήματα, καθώς και επί μέρους ζητήματα απαραίτητα για την πλήρη κάλυψη του υπό κρίση θέματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εξελίξεις τα τελευταία περίπου δέκα έτη στους τομείς γύρω από τις διεθνείς συναλλαγές καταδεικνύουν την αποσύνδεση της επιλύσεως διεθνών οικονομικών διαφορών από τις εθνικές δικαιοδοτικές τάξεις και τη στροφή στα διαιτητικά δικαστήρια¹. Συγκεκριμένα, ο παγκοσμιοποιημένος χαρακτήρας του διεθνούς εμπορίου, το πλήθος, η συχνότητα, το εύρος και η συνθετότητα των διεθνών συναλλαγών έχουν σαφώς επιτείνει την ανάγκη οι διαφορές που ανακύπτουν στις ως άνω δραστηριότητες να επιλύονται όσο το δυνατόν ταχύτερα και αμερόληπτα, οι δε δικαιοδοτικές κρίσεις να γίνονται από ειδικώς καταρτισμένα πρόσωπα και να αποφεύγονται τυχόν προβλήματα και εγγενείς παθογένειες που συνήθως απαντώνται στα εθνικά δικαστήρια που διαφορετικά θα επιλαμβάνονταν αρμοδίως των διαφορών αυτών. Ως εκ τούτου, η προσφυγή στη διαιτησία μοιάζει ως η πλέον κατάλληλη λύση για να ικανοποιηθούν οι ανωτέρω ανάγκες που επιτάσσει η σύγχρονη διεθνής επιχειρηματικότητα με τον πλέον ταχύ και αποτελεσματικό τρόπο². Ταυτόχρονα, πέραν της διεθνούς εμπορικής διαιτησίας που από πολλούς εκλαμβάνεται ως και η μοναδική λύση για τις διεθνείς διαφορές, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τα οφέλη της προσφυγής σε διαιτησία και σε εθνικό επίπεδο και δη την αποσυμφόρηση των εθνικών δικαστηρίων από σύνθετες υποθέσεις που απαιτούν ειδική και εμπειριστατωμένη κρίση· τέλος, δεν πρέπει να παραγνωριστεί και η προσπάθεια που καταβάλλουν ορισμένα κράτη να διαμορφώσουν ένα φιλικό προς τη διαιτησία δικαιοσύνη σύστημα, προκειμένου να προσελκύσουν στο έδαφός τους διεθνείς διαιτησίες και να καρπωθούν τα αντίστοιχα οφέλη.

¹ *Sornarajah* M., *The Settlement of Foreign Investment Disputes*, Boston: Kluwer and Taxation Publishers (2000), σελ. 156

² *Θεοδώρου* Ε., *Η σημασία της διαιτησίας στις διεθνείς επενδυτικές συμβάσεις*, ΔΙΚΗ (2000), σελ. 232.

Μετά ταύτα, πλήθος Οργανισμών και επιχειρήσεων με διεθνή και πολυσχιδή κύκλο οικονομικής δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, επιλέγουν στα πλαίσια της αυτονομίας τους και μάλιστα όλο και πιο συχνά τα τελευταία χρόνια να καταγράψουν στις συμφωνίες που συνάπτουν την επιθυμία τους να απεμπλακούν από τη δικαιοδοτική κρίση των εθνικών δικαστηρίων με την προσθήκη της αντίστοιχης ρήτρας διαιτησίας, είτε να επιλέξουν σπανιότερα τη διαζευκτική και συντρέχουσα δικαιοδοσία των δύο δικαιοδοτικών τάξεων (κρατικής και διαιτητικής) για την επίλυση των διαφορών τους. Συμπερασματικά, η διεθνής διαιτησία έχει εδραιωθεί με την αλματώδη τα τελευταία χρόνια αύξηση της απήχισής της ως η κατεξοχήν αρμόδια δικαιοδοτική τάξη για την επίλυση εμπορικών διαφορών διεθνούς φύσεως και το γεγονός αυτό αποδίδεται στα εγγενή ποιοτικά χαρακτηριστικά της, ήτοι την ταχύτητα, την ευελιξία, την αμεροληψία και την εξειδικευμένη γνώση των διαιτητών που σχηματίζουν τη διαιτητική κρίση, ενώ παράλληλα το αποτέλεσμα της είναι ισοδύναμο με αυτό της κρατικής δικαιοδοσίας³.

Τέλος, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία και στη θεσμική διαιτησία (institutional arbitration) που διακρίνεται από την *ad hoc*⁴ διαιτησία η οποία συμφωνείται, σχηματίζεται και πραγματοποιείται, με τον τρόπο που επιλέγουν τα μέρη⁵. Ως σημαντικότερο χαρακτηριστικό της αναδεικνύεται η ύπαρξη συγκεκριμένων εξειδικευμένων κανόνων διαιτησίας που ισχύουν σε όλα τα στάδια της διαιτητικής διαδικασίας και δη από την έναρξη αυτής έως και τη λήξη της με την έκδοση διαιτητικής απόφασης⁶. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της διεθνούς διαιτησίας είναι και η ύπαρξη

³ *Κουσούλης* Στ., Δίκαιο της Διαιτησίας, Αθήνα –Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας (2006), σελ. 2.

⁴ *Redfern A. / Hunt M.*, International Commercial Arbitration, London: Sweet & Maxwell (1991), σελ. 40.

⁵ *Redfern A. / Hunt M.*, International Commercial Arbitration, London: Sweet & Maxwell (1991), σελ. 41.

⁶ *Καλαβρός, Κ.*, Δίκαιο της Διαιτησίας I: Εσωτερική Διαιτησία Τεύχος Α': Εισαγωγή.. Β' Έκδοση. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, (2011), σελ. 20.

θεσμικών διεθνών κέντρων— οροσήμων της διεθνούς εμπορικής διαιτησίας⁷ όπως το Κέντρο Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC- International Chamber of Commerce), το Κέντρο Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA- London Court of International Arbitration), το Ινστιτούτο Διαιτησίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Στοκχόλμης (SCC- Stockholm Chamber of Commerce), το Διεθνές Κέντρο Επίλυσης Διαφορών του Αμερικανικού Συνδέσμου Διαιτησίας (AAA ICDR – American Arbitration Association International Centre for Dispute Resolution) κλπ, τα οποία αναλαμβάνουν εξαιρετικά επιβοηθητικό προς τα μέρη ρόλο και δη, επιβλέπουν και επικουρούν αυτά σε οργανωτικά ζητήματα που αφορούν τη διαιτητική διαδικασία και την πρόοδό της με βάση το κείμενο πλέγμα διαιτητικών κανονισμών που έχουν διαμορφώσει και ακολουθούν και σε καμία περίπτωση δεν αντιτίθενται στους αναγκαστικούς κανόνες δικαίου της *lex arbitri* που είναι σε ισχύ στον τόπο διεξαγωγής της διαδικασίας⁸.

Συνεπώς, όπως εξετάθη και ανωτέρω η διεθνής εμπορική διαιτησία αποτελεί αναμφίβολα την ηγέτιδα δικαιοδοτική τάξη στις διεθνείς εμπορικές διαφορές⁹. Εντούτοις, διαφορετική είναι η κατάσταση, στην απονομή προσωρινής δικαστικής προστασίας και στα αιτήματα που την αφορούν, επί των οποίων αποφαινόταν μέχρι πρόσφατα ως κατά τεκμήριο αποκλειστικά αρμόδιο το εκάστοτε εθνικό δικαστήριο. Η απόφαση των διαιτητικών δικαστηρίων που διέτασσε επείγοντα ασφαλιστικά μέτρα, αν και πλέον έχει καθιερωθεί επιτρεπτά και σε σημαντικό βαθμό στις περισσότερες έννομες τάξεις, εντούτοις χαρακτηρίζεται από έναν περιορισμό που σχετίζεται με τη συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου

⁷ *Μαθιουδάκης Μ.*, Η διεθνής εμπορική διαιτησία ως εναλλακτική μορφή επίλυσης διεθνών εμπορικών διαφορών, *Αγορά Χωρίς Σύνορα*, τομ. 10, νο. 1 (2004), σελ. 66, *Ρόβλιας, Ν. / Σταφυλοπάτης, Κ.* *Η Διαιτησία: Θεωρία/Νομοθεσία/Νομολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, (2016), σελ. 16..

⁸ *Κουσουλής, Σ.* *Δίκαιο της Διαιτησίας*, Αθήνα–Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, (2006), σελ. 10-11.

⁹ *Παναγιωτοπούλου Α.*, Διεθνής εμπορική διαιτησία, *ΕΤρΑξΧρΔ* 2008.

και την κατ' ουσία έλλειψη εξουσίας διαταγής ασφαλιστικών μέτρων κατά το διάστημα που εκκρεμεί η συγκρότησή του. Ο περιορισμός αυτός αρχικά φαίνεται εντελώς δικαιολογημένος, ενώ ουσιαστικά οδηγούσε στην αποσύνδεση των ασφαλιστικών μέτρων από τον κατεπείγοντα χαρακτήρα τους ενόψει της ως άνω καθυστέρησης στη συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου που μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να φτάσει και αρκετούς μήνες, με αποτέλεσμα τα ασφαλιστικά μέτρα να μοιάζουν θεσμός εκ των πραγμάτων ασυμβίβαστος με τη διαιτησία. Μάλιστα, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και το γεγονός ότι η προσωρινή δικαστική προστασία που εξασφαλίζεται με τα ασφαλιστικά μέτρα είναι περισσότερο αναγκαία στο στάδιο της γεννήσεως της αξιώσεως, παρά σε αυτό που ακολουθεί της ενάρξεως της κύριας διαδικασίας¹⁰. Μετά ταύτα, ο εν λόγω περιορισμός, λόγω της ελλείψεως δικαιοδοσίας των διαιτητών κατά το εν λόγω στάδιο, επί της ουσίας εξέθετε τα μέρη αφήνοντάς τα χωρίς προστασία. Συνεπώς, τα μέρη στο ανωτέρω στάδιο ήταν αναγκασμένα ελλείψει άλλης δυνατότητας, όπως αναλύθηκε, να προσφεύγουν στις εθνικές δικαιοδοτικές τάξεις και τα εκάστοτε αρμόδια εθνικά δικαστήρια, επειδή ακριβώς ενόψει όσων εξετάθησαν δεν υπήρχε νομίμως συγκροτημένο διαιτητικό δικαστήριο στο χρονικό εκείνο σημείο, ώστε να απευθύνουν εκεί το αίτημά τους για προσωρινή δικαστική προστασία.

Για να εξετάσουμε το ζήτημα των ασφαλιστικών μέτρων στη διεθνή εμπορική διαιτησία και δη στις διεθνείς διαιτησίες με έδρα την Ελλάδα θα εξετάσουμε την εφαρμογή των επ' αυτού του ζητήματος ρυθμίσεων του Ν. 2735/1999¹¹, ενώ θα γίνει και ανάλυση των αντίστοιχων διατάξεων

¹⁰ *Böckstiegel* K.-H., Die internationalisierung der Schiedsgerichtsbarkeit, σε: Grenzüberschreitungen: Beiträge zum internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit. Festschrift für Peter Schlosser (2005), σ. 49 επ.

¹¹ Ν. 2735/1999 «Διεθνής Εμπορική Διαιτησία». ΦΕΚ 167/Α/18-8-1999.

στον ΚπολΔ για την ημεδαπή διαιτησία προκειμένου να ερμηνευθεί ευχερέστερα και πληρέστερα το ζήτημα και να αποδοθεί συγκριτικά η σχέση μεταξύ των δύο διαφορετικών ειδών διαιτησίας, ενώ τέλος θα γίνουν και ορισμένες αναφορές στο θεσμό των ασφαλιστικών μέτρων όπως αυτός ισχύει και εφαρμόζεται στην οικεία εθνική αλλά και στη διεθνή έννομη τάξη.

Όσον αφορά τη δομή του παρόντος πονήματος έχει ως ακολούθως: Το πρώτο κεφάλαιο είναι το παρόν και αποτελεί την εισαγωγή στο υπό μελέτη ζήτημα. Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην αυτονομία των μερών και των διαιτητών. Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο που αποτελεί την εισαγωγή στη διεθνή διαιτησία και τα ζητήματα που σχετίζονται με αυτή. Έπειτα, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται δεδομένα που αφορούν τα ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή διαιτησία. Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στις διαδικασίες της αναγνώρισης και της εκτέλεσης των διαιτητικών αποφάσεων και, τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα της μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ

2.1 Κανονιστική εξουσία των διαιτητών

Κυρίαρχο ρόλο στη διαιτητική διαδικασία κατέχουν οι διαιτητές, οι οποίοι ασκούν εν τοις πράγμασι, την κανονιστική εξουσία. Ωστόσο, η εξουσία τους αυτή περιορίζεται, καθώς οι διάδικοι έχουν τη δυνατότητα να ρυθμίσουν το διαδικαστικό πλαίσιο είτε με τη συμφωνία της διαιτησίας είτε με κάποια μετέπειτα σύμβαση, η οποία τη συμπληρώνει ή τη μεταβάλλει. Αυτό αποτελεί και το συνήθως συμβαίνον στην πράξη, ενόψει

της έλλειψης εμπειρίας των διαδικών στα σχετικά με τη διαδικασία ζητήματα, η οποία μπορεί να προκαλέσει απρόβλεπτους κινδύνους. Μάλιστα, στη διεθνή διαιτησία καταγράφεται μια τάση κατά της υπερρύθμισης και υπέρ του καταρχήν περιορισμού σε γενικούς κανόνες. Τυχόν κενά αναπληρώνονται επιτυχώς από τους διαιτητές και την ενάσκηση της σχετικής κανονιστικής τους εξουσίας¹². Στην περίπτωση αυτή, η διαδικασία διαμορφώνεται κατά τη διακριτική ευχέρεια των διαιτητών.

Παρά το γεγονός ότι το διαδικαστικό πλαίσιο οργανώνεται από του διαιτητές, η οργάνωση αυτή στηρίζεται στις αρχές της ισότητας και της εκατέρωθεν ακρόασης¹³. Επιπλέον, το άρθρο 890 παρ.2 ΚΠολδ ορίζει ρητά ότι η εφαρμογή των διατάξεων δημόσιας τάξης είναι υποχρεωτική και όταν έχει συμφωνηθεί διαιτησία. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η διαιτητική δίκη διεξάγεται βασιζόμενη και στην αρχή της ελαστικότερης διεξαγωγής της διαιτητικής διαδικασίας έναντι της τακτικής πολιτικής διαδικασίας . Αποτελεί μάλιστα, η αρχή αυτή, έκφραση της αρχής της οικονομίας της διαιτητικής δίκης. Οι διαιτητές οφείλουν, δηλαδή, να είναι ελαστικότεροι από τους δικαστές των τακτικών πολιτικών δικαστηρίων, κατά την εκδίκαση της εκάστοτε υποθέσεως.

Οι διαιτητές έχοντας τη δυνατότητα να επιλέξουν τη διαιτητική διαδικασία και ως συνέπεια αυτού, και την αποδεικτική διαδικασία, δύναται η διαδικασία, η οποία θα εφαρμοσθεί να μην συμπίπτει με τη διαδικασία που ακολουθείται κατά την εκδίκαση μιας όμοιας υποθέσεως από τα τακτικά πολιτικά δικαστήρια . Οι διαιτητές έχουν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν οποιαδήποτε προβλεπόμενη από τον ΚΠολδ διαδικασία,

¹² *Briner R./ Fortier L.Y. / Berger K.P. /Bredow J. (eds.), Law of International Business Dispute Settlement in the 21st Century - Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel (2001)*

¹³ *Κουσουλής Στ., Δίκαιο της Διαιτησίας, Αθήνα –Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας (2006),σελ. 151*

όπως για παράδειγμα των ασφαλιστικών μέτρων, να ακολουθήσουν κανόνες αλλοδαπής νομοθεσίας ή ακόμη και να επιλέξουν κάποια ανώνυμη διαδικασία, απαλλαγμένη από προκαθορισμένους τύπους.¹⁴

Ειδικότερα, η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως προσφέρει στους διαδίκους το δικαίωμα να εκφράσουν την άποψη τους επί της ουσίας της υποθέσεως και όχι επί της διαδικασίας, η οποία θα ακολουθηθεί. Για το λόγο αυτό δε, ο Άρειος Πάγος έχει κρίνει ότι η διαιτητική απόφαση δεν ακυρώνεται βάσει του άρθρου 897 ΚΠολδ, εάν δηλαδή, οι διάδικοι δεν κληθούν να παρασταθούν στον καθορισμό της διαδικασίας, η οποία θα ακολουθηθεί. Επιπροσθέτως, οι διαιτητές δεν υποχρεούνται να κοινοποιήσουν στους διάδικους την απόφαση καθορισμού της διαδικασίας της διαιτητικής δίκης.

Η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως υποχρεώνει τους διαιτητές να δεχτούν τις απόψεις όλων των διαδίκων. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο οι διάδικοι θα εκφράσουν τις απόψεις τους, καθορίζεται από τους διαιτητές. Οι διαιτητές μπορούν να επιλέξουν προφορική ή και γραπτή ακρόαση των διαδίκων και των πληρεξούσιων δικηγόρων τους, η ακρόαση να πραγματοποιηθεί διαδοχικά ή συγχρόνως, ακόμη και μέσω τηλεφώνου ή τηλεδιάσκεψης. Μπορεί να ορισθεί συγκεκριμένη προθεσμία υποβολής των ισχυρισμών και των αποδεικτικών μέσων των διαδίκων, η οποία μπορεί να παραταθεί ελεύθερα, υπό τον περιορισμό ότι οι διάδικοι θα έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τα αποδεικτικά μέσα, τα οποία κατατίθενται κατά την παράταση της προθεσμίας. Η βαρύτητας της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι εάν η διαιτητική απόφαση εκδοθεί πριν από την πάροδο της προθεσμίας

¹⁴ *Bühler M.I / Dorgan C.*, Witness Testimony Pursuant to the 1999 IBA Rules of Evidence in International Commercial Arbitration – Novel or Tested Standards?, *JIntArb* (2000), σ. 3 επ.

υποβολής των ισχυρισμών των διαδίκων, παραβιάζεται το δικαίωμα ακροάσεως.

Επιπλέον, οι διαιτητές δεν είναι υποχρεωμένοι να προκαθορίσουν εκδίδοντας κάποια πράξη ή κανονισμό τη διαιτητική διαδικασία καθώς και τους κανόνες δικαίου, τους οποίους θα εφαρμόσουν. Έχουν μάλιστα, τη διακριτική ευχέρεια να επιλέγουν τους διαδικαστικούς κανόνες, τους οποίους θα εφαρμόσουν όταν προκύπτει το εκάστοτε προς επίλυση ζήτημα¹⁵. Το γεγονός αυτό, οδηγεί ουσιαστικά σε έναν τμηματικό καθορισμό της διαιτητικής διαδικασίας. Περαιτέρω, οι διαιτητές έχοντας τη δυνατότητα να επιλέγουν τους εφαρμοστέους διαδικαστικούς κανόνες, μπορούν να τροποποιούν τη διαιτητική διαδικασία, η οποία ακολουθείται. Η τροποποίηση όμως αυτή, περιορίζεται καθώς δεν μπορεί να καταστήσει ανίσχυρες τις διαδικαστικές πράξεις των διαδίκων. Ειδικότερα, οι διαιτητές δεν μπορούν να εκδώσουν τυχόν απόφαση βάσει της οποίας να μην γίνεται δεκτή η απόδειξη των ισχυρισμών λόγω της τροποποίησης της διαδικασίας.

Αξίζει, βέβαια, στο σημείο αυτό να αναφερθεί τι συμβαίνει κατά τη διαιτητική διαδικασία ως προς το δίκαιο της απόδειξης, βάσει του χρονικού εκείνου σημείου, κατά το οποίο επιλέγονται οι εκάστοτε εφαρμοστέοι κανόνες δικαίου. Σύμφωνα με το άρθρο 886 παρ.1 ΚΠολδ., εάν οι διάδικοι έχουν καθορίσει τους κανόνες απόδειξης κατά τη διαιτητική διαδικασία, πριν από τον ορισμό των διαιτητών, οι διαιτητές οφείλουν να ακολουθήσουν την κανονιστική αυτή επιλογή. Αντιθέτως, οι διάδικοι δεν μπορούν να καθορίσουν τη διαιτητική διαδικασία, εάν έχει συσταθεί το διαιτητικό δικαστήριο. Σύμφωνα με το άρθρο 880 παρ. 2 ΚΠολδ., παρέχεται στους διαιτητές η δυνατότητα να ζητήσουν την

¹⁵ Ρόβλιας, Ν. / Σταφυλοπάτης, Κ.. *Η Διαιτησία: Θεωρία/Νομοθεσία/Νομολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, (2016), σελ. 31.

απαλλαγή τους από την εκπλήρωση των καθηκόντων τους για σπουδαίο λόγο, εάν οι διάδικοι καθορίσουν μονομερώς, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους, τη διαιτητική διαδικασία. Ομοίως, κάθε τροποποίηση της διαδικασίας πραγματοποιείται μόνο με τη σύμφωνη γνώμη των διαιτητών. Τέλος, οφείλει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση που οι διάδικοι δεν έχουν καθορίσει την αποδεικτική διαδικασία, οι διαιτητές την καθορίζουν βάσει της διακριτικής ευχέρειας που κατέχουν, η οποία περιορίζεται από τις αρχές της ισότητας και της εκατέρωθεν ακροάσεως.

2.2 Πιθανολόγηση

Ένα ζήτημα το οποίο απασχόλησε σε μεγάλο βαθμό τόσο τη θεωρία όσο και τη νομολογία, είναι το γεγονός της έκδοσης δικαστικής απόφασης η οποία στηρίζεται στην πιθανολόγηση¹⁶ των ισχυρισμών των διαδίκων. Ειδικότερα, το θέμα αυτό τέθηκε στην περίπτωση εκείνη κατά την οποία θα επιλεγθεί από τον διαιτητή η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Το νομικό έρεισμα του ζητήματος αυτού βρίσκεται στο άρθρο 886 παρ. 1 ΚΠολδ., σύμφωνα με το οποίο οι διαιτητές μπορούν να καθορίσουν ελεύθερα τη διαδικαστική διαδικασία.

Κατά την επικρατούσα άποψη της νομολογίας, η διαιτητική απόφαση δεν είναι άκυρη εάν βασίζεται στην πιθανολόγηση, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι η προαπόδειξη είναι υποχρεωτική. Αντιθέτως, κατά την επικρατούσα γνώμη της θεωρίας η διαιτητική απόφαση είναι ακυρωτέα κατά το άρθρο 897 αριθ. 4 ΚΠολδ, εάν βασίζεται σε απλή πιθανολόγηση. Η θεωρία προέβαλε το επιχείρημα πως το άρθρο 886 παρ. 1 ΚΠολδ. παρέχει στους διαιτητές τη δυνατότητα καθορισμού της διαιτητικής

¹⁶ Κουσουλής, Διαιτησία-Ερμηνεία κατ' άρθρο, (2004), άρθρο 883 II, αρ.7, σελ. 68.

διαδικασίας, χωρίς να επιτρέπει το μειωμένο βαθμό γνώσης. Κατά τον Έλληνα νομικό και καθηγητή Μπέη, η πιθανολόγηση δεν είναι αποδεκτή όταν επιλέγεται από τους διαιτητές. Εάν όμως, οι διάδικοι επιλέξουν τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο οφείλει εν τέλει να δεχτεί τη πιθανολόγηση.

Η θεωρία, πάντως, στήριξε την άποψη της σε ένα ακόμη επιχείρημα. Σύμφωνα με το άρθρο 889 παρ.1 ΚΠολδ., απαγορεύεται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων από τους διαιτητές καθώς δεν μπορούν να περιορίσουν το βαθμό της γνώσης τους, να αρκεστούν δηλαδή στην πιθανολόγηση. Ωστόσο, το άρθρο 889 παρ.1 ΚΠολδ., απαγορεύει την λήψη ασφαλιστικών μέτρων από τους διαιτητές λόγω της ελλείψεως των διαιτητών προς κρατικό καταναγκασμό και επιβολής της απόφασής τους.

Επιπροσθέτως, ένα ακόμα επιχείρημα της θεωρίας είναι ότι σύμφωνα με το άρθρο 347 ΚΠολδ., δεν συμπεριλαμβάνεται η διαιτησία στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αρκεί η πιθανολόγηση. Το επιχείρημα όμως, αυτό αντικρούστηκε με δύο διαφορετικά αντεπιχειρήματα. Πρώτο και βασικότερο επιχείρημα αποτελεί το γεγονός ότι το άρθρο 347 ΚΠολδ. αναφέρεται στα τακτικά δικαστήρια, στα οποία προφανώς και δεν εντάσσεται η διαιτησία. Προς επίρρωση αυτού, η πιθανολόγηση αποτελεί είδος απόδειξης και όχι μειωμένο βαθμό γνώσης και για το λόγο αυτό, μπορεί να επιλεγθεί από τους διαδίκους ή τους διαιτητές. Εντάσσεται, με άλλα λόγια, ερμηνευτικά στο άρθρο 886 παρ. 1 ΚΠολδ.

Σύμφωνα, άλλωστε με το άρθρο 886 παρ. 2 ΚΠολδ. η διακριτική ευχέρεια των διαιτητών στον καθορισμό της διαιτητικής διαδικασίας περιορίζεται από τις αρχές της ισότητας και της εκατέρωθεν ακρόασης καθώς και κατά το άρθρο 890 παρ. 2 ΚΠολδ είναι υποχρεωτική η

εφαρμογή των διατάξεων δημόσιας τάξης. Για το λόγο αυτό, είναι δυνατή η έκδοση διαιτητικής αποφάσεως στηριζόμενης στην πιθανολόγηση¹⁷.

2.3 Η αρχή της αποστέρησης των διαιτητών από εξουσίες καταναγκασμού

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της διαιτητικής διαδικασίας είναι το γεγονός ότι οι διαιτητές δε δύναται να λαμβάνουν εξαναγκαστικά μέτρα σε βάρος των διαδίκων ή τρίτων προσώπων, καθώς και το γεγονός ότι δε δύνανται επίσης, να διατάζουν, να μεταρρυθμίζουν ή να ανακαλούν ασφαλιστικά μέτρα. Σύμφωνα με τα άρθρα 889 παρ.1 και 888 παρ. 1 ΚΠολδ, αυτό συμβαίνει λόγω του ότι οι διαιτητές δεν αποτελούν «δικαστήριο». Όταν όμως ο διαιτητής είναι δικαστικός λειτουργός έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει αναγκαστικά μέτρα κατά την αποδεικτική διαδικασία. Οφείλει να τονιστεί δε, ότι παρά τη μη επιβολή εξαναγκαστικών μέτρων από πλευράς των διαιτητών, οι διαιτητικές αποφάσεις έχουν πλήρη ισχύ, αναπτύσσοντας δεδουλευμένο και εκτελεστότητα, όπως άλλωστε προβλέπεται στα άρθρα 896 και 904 παρ. 2 ΚΠολδ. Ειδικότερα, η διαιτητική δίκη χαρακτηρίζεται από την αρχή της «απογύμνωσης των διαιτητών από εξουσίες εξαναγκασμού». Για το λόγο αυτό, οι διαιτητές δεν έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν ούτε τις οριζόμενες από τα άρθρα 205 ΚΠολδ και επόμενα, χρηματικές ποινές στρεψοδικίας. Η μη επιβολή αναγκαστικών μέτρων από τους διαιτητές στηρίζεται στην εξαρτημένη σχέση των διαιτητών με τα τακτικά πολιτικά δικαστήρια. Για την ακρίβεια, εάν προκύψει η ανάγκη επιβολής αναγκαστικού μέτρου κατά την αποδεικτική διαδικασία, ο διαιτητής

¹⁷*Calavros C.*, Das UNCITRAL-Modellgesetz über die international Handelsschiedsgerichtsbarkeit (1988) - (UNCITRAL)

απευθύνεται με αίτηση του στο αρμόδιο ειρηνοδικείο, το οποίο είναι είτε το ειρηνοδικείο του τόπου διεξαγωγής της διαιτησίας είτε του τόπου εκτέλεσης του αναγκαστικού μέτρου. Κατά το άρθρο 880 παρ. 1 ΚΠολδ εάν το ειρηνοδικείο κρίνει ότι η επιβολή του μέτρου εξαναγκασμού είναι νόμιμη, το διατάζει.

2.4 Η αρχή της αμεσότητας

Η διαιτητική δίκη χαρακτηρίζεται από την αρχή της αμεσότητας, η οποία αποτυπώνεται ρητά στο άρθρο 886 παρ. 1 εδ. α ΚΠολδ., την κατά κανόνα δηλαδή, διεξαγωγή των αποδείξεων ενώπιον των διαιτητών και του επιδιαιτητή. Απαγορεύεται ουσιαστικά, η μεταβίβαση της δικαιοδοτικής δικαιοδοσίας από το διαιτητικό δικαστήριο σε έναν μόνο διαιτητή. Ωστόσο, κατά τη διαιτητική διαδικασία παρατηρούνται ορισμένες αποκλείσεις από την αρχή αυτή. Κύρια απόκλιση από την αρχή της αμεσότητας, αποτελεί η αίτηση του διαιτητή στο αρμόδιο ειρηνοδικείο, όταν προκύψει η ανάγκη επιβολής αναγκαστικού μέτρου κατά την αποδεικτική διαδικασία, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 888 παρ. 3 ΚΠολδ.. Επιπροσθέτως, ορισμένες διαδικαστικές πράξεις της αποδεικτικής διαδικασίας είναι δυνατόν να μεταβιβαστούν σε ένα ή περισσότερα μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου, να επιλεχθεί ουσιαστικά ο «ειδικότερος» διαιτητής¹⁸. Βέβαια, ακόμη και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η διαδικαστική πράξη διενεργείται από έναν μόνο διαιτητή, εκείνος ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό ολόκληρου του διαιτητικού

¹⁸ *Βερβενιώτης Γ.*, Θέματα εκ της ενώπιον των διαιτητών διαδικασίας, Διαιτ 1995, σ. 30 επ.

Ο ίδιος, Θέματα εκ της ενώπιον των διαιτητών διαδικασίας, ΝοΒ 1973, σ. 1261 επ.

Βερνάρδος Α., Πολιτική Δικονομία (1972)

δικαστηρίου¹⁹. Η απόκλιση αυτή παρέχει ευελιξία στην αποδεικτική διαδικασία και τη δυνατότητα να ελεγχθεί ευκολότερα το κόστος της δίκης. Για παράδειγμα, το άρθρο 888 παρ. 2 ΚΠολδ επιτρέπει την εξέταση μάρτυρα από ένα μόνο διαιτητή, απηχώντας ρητά μια απόκλιση από την αρχή της αμεσότητας.

2.5 Η αποδεικτική διαδικασία στη διαιτησία

Ο νομοθέτης επέλεξε να μη ρυθμίσει περιοριστικά την αποδεικτική διαδικασία κατά τη διεξαγωγή της διαιτητικής δίκης. Η επιλογή του αυτή, στηρίζεται στο γεγονός να αφεθούν αρχικά ελεύθεροι οι διάδικοι και δευτερευόντως οι διαιτητές, καθορίζοντας εκείνοι το διαδικαστικό πλαίσιο, ως οι πλέον καταλληλότεροι να επιλύσουν την εκάστοτε διαφορά. Η επιλογή του νομοθέτη διαφαίνεται από τη συνδυαστική ερμηνεία των διατάξεων 886 και 888 ΚΠολδ., η οποία καθιερώνει ελεύθερη απόδειξη. Ωστόσο, το άρθρο 888 ΚΠολδ, θέτει ένα γενικότερο πλαίσιο βάσει του οποίου οι διάδικοι και οι διαιτητές επιτρέπεται να επιλέξουν την αποδεικτική διαδικασία. Ειδικότερα, η αποδεικτική διαδικασία επιλέγεται με συμφωνία των διαδίκων και μόνο ελλείψει της συμφωνίας αυτή επιλέγεται από τους διαιτητές. Η διαδικασία, η οποία θα ακολουθηθεί μπορεί να είναι είτε η τακτική διαδικασία του ΚΠολδ, είτε κάποια ειδική διαδικασία του ΚΠολδ. ή ακόμη και κάποια διαδικασία, η οποία δεν εναπόκειται σε συγκεκριμένο τύπο. Επιπλέον, όταν η αποδεικτική διαδικασία επιλέγεται από τους διαιτητές, εκείνοι δεν είναι υποχρεωμένοι να εκδώσουν ορισμένη πράξη ή κανονισμό καθορισμού της. Η «ελεύθερη απόδειξη» της διαιτητικής διαδικασίας γίνεται καλύτερα αντιληπτή από το

¹⁹*Demeyere L.*, The search for the “Truth”: Rendering Evidence under Common Law and Civil Law, *SchiedsVZ* 2003, σ. 247 επ.

γεγονός ότι οι διαιτητές δεν υποχρεούνται να εκδώσουν προδικαστική απόφαση, κατά την οποία διατάσσουν την λήψη αποδείξεων καθώς και από το γεγονός ότι όταν ακολουθείται η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, η διαιτητική απόφαση μπορεί να εκδοθεί μόνο με τη γνώση των αποδεικτικών μέσων που προσκομίσθηκαν προαποδεικτικά, χωρίς δηλαδή, την έκδοση προδικαστικής απόφασης, γεγονός το οποίο δεν προσβάλλει το δικαίωμα ακροάσεως. Τέλος, ο τόπος διεξαγωγής των αποδείξεων καθορίζεται πρωτίστως, από τους διαδίκους και δευτερευόντως από τους διαιτητές, στις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες δεν υπάρχει συμφωνία των μερών. Ωστόσο, η κατοικία ή η έδρα ενός εκ των διαδίκων καθορίζεται ως τόπος διεξαγωγής μόνο εφόσον συμφωνεί η αντίδικη πλευρά²⁰.

2.6 Η συντηρητική απόδειξη στη διαιτητική δίκη

Ένα ακόμη θέμα το οποίο απασχόλησε την έννομη τάξη είναι το γεγονός εάν είναι επιτρεπτή η συντηρητική απόδειξη κατά τη διαιτητική δίκη. Η συντηρητική απόδειξη αποτελεί δικαστική συνδρομή καθώς είναι συχνά απαραίτητη η προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια.

Σύμφωνα με τα άρθρα 348 και 349 ΚΠολδ, συντηρητική απόδειξη επιτρέπεται εφόσον έχει συμφωνηθεί από του διαδίκους ή εγκυμονεί κίνδυνος να καταστραφεί ή να παραποιηθεί κάποιο αποδεικτικό μέσο ή πρέπει να αξιολογηθεί η τρέχουσα κατάσταση ενός πράγματος ή έργου. Στις περιπτώσεις αυτές, η αίτηση κατατίθεται στο δικαστήριο που επιδικάζει την κύρια δίκη και ακολουθείται η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Το ζήτημα λοιπόν, τέθηκε καθώς σύμφωνα με το

²⁰ Παμπούκης, Χ.. *Νομικά πρόσωπα και ιδίως εταιρίες στις συγκρούσεις νόμων*. Βιβλιοθήκη Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, (2002), σελ. 79-82.

άρθρο 889 παρ. 1 ΚΠολδ οι διαιτητές δεν έχουν την εξουσία να διατάζουν, να μεταρρυθμίζουν ή να ανακαλούν ασφαλιστικά μέτρα καθώς και σύμφωνα με το άρθρο 685 ΚΠολδ. η συμφωνία διαιτησίας είναι ανίσχυρη στις περιπτώσεις των ασφαλιστικών μέτρων, εν αντιθέσει με τη διεθνή εμπορική διαιτησία, όπου είναι επιτρεπτό.

Ειδικότερα, στη γερμανική έννομη τάξη, γίνεται αποδεκτή η διεξαγωγή συντηρητικής απόδειξης από το διαιτητικό δικαστήριο, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ρητή νομοθετική πρόβλεψη, εάν αυτό μπορεί να συσταθεί άμεσα ή έχει ήδη συσταθεί. Ο Schloser έχει υποστηρίξει ότι «το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να συσταθεί άμεσα, στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες οι διαιτητές προσδιορίζονται από τη διαιτητική ρήτρα και μπορούν να αναλάβουν τα καθήκοντα τους αμέσως μετά από την πρόσκληση τους». Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ.486 Abs. 2 S. ZPO και παρ. 486 Abs. 3 ZPO, «εάν δεν είναι δυνατή η άμεση σύσταση του διαιτητικού δικαστηρίου, η συντηρητική απόδειξη μπορεί να πραγματοποιηθεί από το αρμόδιο τακτικό δικαστήριο, το οποίο θα επιλαμβανόταν την υπόθεση εάν δεν είχε συμφωνηθεί η διαιτησία ή εάν ο κίνδυνος, ο οποίος ελλοχεύει είναι ακόμη μεγαλύτερος από το ειρηνοδικείο του τόπου διεξαγωγής της συντηρητικής απόδειξης». Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 1033 ZPO, η οποία επιτρέπει την λήψη ασφαλιστικών μέτρων από τα τακτικά δικαστήρια και για τα ζητήματα, που θα επιλυθούν από το διαιτητικό δικαστήριο, ακόμη και μετά τη σύσταση του διαιτητικού δικαστηρίου, τα τακτικά δικαστήρια είναι εκείνα τα οποία παραμένουν αρμόδια για τη συντηρητική απόδειξη. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία αρμόδιο δικαστήριο για τη συντηρητική απόδειξη είναι το διαιτητικό και ότι τα τακτικά δικαστήρια έχουν επικουρικό χαρακτήρα. Όπως συμβαίνει στη γερμανική έννομη τάξη, και στην ελληνική έννομη τάξη δεν υπάρχει ρητή

νομοθετική πρόβλεψη σχετική με τη συντηρητική απόδειξη. Καθώς το άρθρο 889 παρ. 1ΚΠολδ απαγορεύει στους διαιτητές να διατάζουν, να μεταρρυθμίζουν ή να ανακαλούν ασφαλιστικά μέτρα, καθοριστικό ρόλο για το επιτρεπτό της συντηρητικής απόδειξης παίζει η νομική της φύση, εάν αποτελεί ουσιαστικά, ασφαλιστικό μέτρο ή όχι.

Κατά την κρατούσα άποψη της θεωρίας, παρότι η συντηρητική κατάθεση ζητείται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, όπως άλλωστε ορίζει το άρθρο 349 παρ. 1 εδ. β ΚΠολδ., δεν αποτελεί ασφαλιστικό μέτρο καθώς αποσκοπεί στην προληπτική εξασφάλιση κάποιου αποδεικτικού μέσου. Κατά την άποψη αυτή λοιπόν, το ήδη συγκροτημένο διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να προχωρήσει σε συντηρητική απόδειξη. Αξίζει άλλωστε να σημειωθεί, ότι οι διαιτητές μπορούν να αιτηθούν συντηρητική απόδειξη από το εκάστοτε αρμόδιο ειρηνοδικείο, σύμφωνα με το άρθρο 888 παρ. 3 εδ. 1 ΚΠολδ. Η ίδια δυνατότητα προβλέπεται και στη διεθνή εμπορική διαιτησία, μετά από σχετικό αίτημα των διαδίκων, το οποίο κρίνεται αποδεκτό από τους διαιτητές σύμφωνα με το άρθρο 27 εδ. α του νόμου 2735/1999.

Επιπλέον, ένα ακόμη ζήτημα το οποίο απασχόλησε την ελληνική έννομη τάξη, είναι το γεγονός εάν είναι επιτρεπτή η πραγματοποίηση συντηρητικής απόδειξης από τα τακτικά δικαστήρια πριν από την έναρξη της διαιτητικής διαδικασίας. Η δικαστική αυτή συνδρομή παρά το γεγονός ότι δεν μπορεί να ενταχθεί στη νομική ρύθμιση του άρθρο 888 παρ. 3 εδ. α ΚΠολδ., η συνδρομή την οποία παρέχει, είναι ιδιαίτερης σημασίας καθώς προστατεύει και εξασφαλίζει τη χρήση κάποιου αποδεικτικού στοιχείου, το οποίο παρά τον κίνδυνο να χαθεί ή να αλλοιωθεί, θα διασωθεί και θα χρησιμοποιηθεί από τους διαιτητές κατά την διαιτητική διαδικασία. Πρόκειται δηλαδή, για μια μορφή προληπτικής δικαστικής αρωγής από την πλευρά των τακτικών δικαστηρίων, η οποία πρέπει να γίνει αποδεκτή

καθώς επιτρέπεται ρητά η συμβολή των τακτικών δικαστηρίων στο έργο των διαιτητών καθώς αποτελεί υπηρεσιακό καθήκον.

Σύμφωνα λοιπόν, με τα άρθρα 348 και 349 ΚΠολδ. οι εν δυνάμει διάδικοι κατά τη διαιτητική διαδικασία δύνανται να αιτηθούν την πραγματοποίηση συντηρητικής απόδειξης από το τακτικό δικαστήριο, πριν από την έναρξη της διαιτητικής διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή, αρμόδιο δικαστήριο είναι το δικαστήριο εκείνο, το οποίο θα εκδίκασε την κρινόμενη υπόθεση, εάν δεν προϋπήρχε συμφωνία των διαδίκων επιλύσεως της υποθέσεως τους διαμέσου του διαιτητικού δικαστηρίου. Επιπλέον, οι διάδικοι έχουν τη δυνατότητα να αιτηθούν την πραγματοποίηση συντηρητικής απόδειξης σε κάθε άλλο έτερο δικαστήριο, το οποίο μπορεί να επιληφθεί την κατάσταση ταχύτερα, εάν ο κίνδυνος, ο οποίος ελλοχεύει είναι άμεσος.

Τέλος, η κρατούσα άποψη της ελληνικής έννομης τάξης, περί το επιτρεπτό της πραγματοποίησης συντηρητικής απόδειξης από τα τακτικά δικαστήρια, μετά από αίτημα των διαδίκων, σε χρονικό σημείο μεταγενέστερο της ενάρξεως της διαιτητικής διαδικασίας είναι αρνητική. Ένα τέτοιου είδους αίτημα από πλευράς των διαδίκων δεν πρέπει να γίνει αποδεκτό ελλείψει εννόμου συμφέροντος καθώς η δυνατότητα αυτή παρέχεται στο σώμα των διαιτητών από το άρθρο 888 παρ. 3 εδ. 1 ΚΠολδ., να ζητήσουν δηλαδή τη συμβολή των τακτικών δικαστηρίων. Το ίδιο άλλωστε, ισχύει και στη διεθνή εμπορική διαιτησία, όπου κατά το άρθρο 27 εδ. α του νόμου 2735/1999, το αίτημα των διαδίκων για συντηρητική απόδειξη γίνεται αποδεκτό μόνο μετά από τη σύμφωνη γνώμη των διαιτητών. Η άποψη αυτή, στηρίζεται στο γεγονός ότι εάν οι διάδικοι μπορούσαν σε κάθε χρονικό σημείο της διαιτητικής δίκης να ζητούν την άμεση αρωγή των τακτικών δικαστηρίων, θα δημιουργούνταν ζητήματα παράλληλων δικών με πιθανότατα έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

Επιπροσθέτως, πρέπει να αναφερθεί, ότι παρά το γεγονός της επιτρεπτής διεξαγωγής συντηρητικής κατάσχεσης, οι διαιτητές κρίνουν ελεύθερα τα αποδεικτικά στοιχεία της εκάστοτε υποθέσεως, καθώς η διαιτητική διαδικασία στηρίζεται στην αρχή της ελεύθερης απόδειξης. Αυτό δηλαδή, σημαίνει ότι το αποδεικτικό στοιχείο το οποίο προέκυψε από τη συντηρητική απόδειξη δεν αποκτά ιδιαίτερη αποδεικτική ισχύ έναντι των λοιπών αποδεικτικών στοιχείων. Ωστόσο, η αρχή της ελεύθερης απόδειξης δεν επιτρέπει στους διαιτητές να μην λάβουν υπόψιν τα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία προέκυψαν από τη συντηρητική απόδειξη, ακόμη και αν κατά την κρίση τους δεν συνέτρεχε λόγος να πραγματοποιηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

A) Το ζήτημα των anti-suit injunctions

Ένας εξαιρετικά ενδιαφέρων θεσμός αγγλοσαξονικής προελεύσεως και ιδιαίτερα χρήσιμος για την ερμηνεία που επιχειρείται στην παρούσα ερευνητική εργασία, είναι αυτός των anti-suit injunctions, ήτοι των περιοριστικών της διαδικασίας στα εθνικά Δικαστήρια διαταγών που δύνανται υπό ορισμένες προϋποθέσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις να εκδίδουν τα εθνικά Δικαστήρια της Αγγλίας, διατάσσοντας την απαγόρευση κίνησης της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων σε περίπτωση που η ίδια διαφορά με τα ίδια εμπλεκόμενα διάδικα μέρη έχει ήδη υπαχθεί στη διαιτησία εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Στην ουσία πρόκειται για μία παρέμβαση υπέρ της διαιτησίας και εναντίων όσων επιχειρούν να ξεκινήσουν δίκη στα εθνικά δικαστήρια άλλου κράτους κατά τρόπο παρελκυστικό και κακόβουλα.

Μάλιστα, σε σχετική απόφασή του (Turner-Grovit (C-159/02)) το ΔΕΚ και ήδη ΔΕΕ, έκρινε με βάση προδικαστικό ερώτημα που υπεβλήθη την 13-

12-01, από το όργανο της αγγλικής έννομης τάξης «House of Lords», το οποίο ζητούσε να ερμηνευθεί η Σύμβαση των Βρυξελλών, η οποία και κατέκρινε τον συγκεκριμένο θεσμό και απεφάνθη μάλιστα ότι παρεμβαίνει κατά τρόπο ανεπίτρεπτο στις εθνικές δικαιοδοτικές τάξεις των χωρών της Ε.Ε. και στη δικαιοδοσία τους. Έτσι, το ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε πως ο εν λόγω θεσμός είναι ασύμβατος με το πνεύμα και τις επιταγές της Συμβάσεως αλλά και το δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης εν συνόλω. Συγκεκριμένα, κρίθηκε πως ο θεσμός διαρρηγνύει την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης που καθιερώνεται ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ένωσης, ενόσω στοχεύει απαράδεκτα στην παρείσφρηση των εθνικών Δικαστηρίων της Αγγλίας στη δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων των κρατών μελών, αποτελώντας με αυτόν τον τρόπο μία ευθεία αμφισβήτηση απέναντι στα λοιπά δικαιοδοτικά όργανα των χωρών της Ένωσης, ήτοι και έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντί τους.

Μετά ταύτα, η ανωτέρω Σύμβαση ναι μεν δεν απαγορεύει ρητά την εφαρμογή του αποδεκτού και συχνού στην αγγλική εθνική δικαιοδοτική τάξη θεσμού, εντούτοις η επιταγή για αμοιβαία εμπιστοσύνη που εντοπίζεται στο κείμενό της αποτελεί θεμέλιο λίθο του δικαιοδικού οικοδομήματος της Ε.Ε. και έτσι καθίσταται προφανές πως είναι ανεπίτρεπτη η εφαρμογή ενός τέτοιου θεσμού που θίγει την ως άνω αρχή και παραβιάζει κατ' ουσία την ισόκυρη εφαρμογή των ρυθμίσεων για τη διεθνή δικαιοδοσία από όλες της χώρες της Ένωσης. Επίσης, όπως ορθά επεσημάνθη από το Δικαστήριο της Ένωσης, η θεμιτή και επιδιωκόμενη ελευθερία κυκλοφορίας αποφάσεων που εκδίδουν τα εθνικά Δικαστήρια των κρατών μελών δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, ενόσω τα κράτη μέλη δεν ακολουθούν τους τασσόμενους κοινώς αποδεκτούς κανόνες επί της δικαιοδοσίας και αντίθετα στρέφονται στην εφαρμογή της εσωτερικής τους νομοθεσίας αναφορικά με ζητήματα διαδικασίας, υπονομεύοντας

κατ' αυτόν τον τρόπο το πνεύμα που τάσσεται από τη Σύμβαση των Βρυξελλών .

Τέλος, σε απόφασή του που εξεδόθη πολύ πρόσφατα και αφορούσε την υπόθεση *Gazprom*, το ΔΕΕ σχημάτισε την κρίση πως τα ζητήματα αφενός της αναγνώρισης και εκτέλεσης μιας διαιτητικής αποφάσεως, αφετέρου της διαδικασίας, διέπονται παράλληλα και ισομερώς από το εθνικό δίκαιο του εκάστοτε κράτους, καθώς και τις αρχές του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται στο εκάστοτε κράτος μέλος, στο έδαφος του οποίου επιδιώκεται η αναγνώριση και εκτέλεση της εκδοθείσας απόφασης. Έτσι, δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτές ο ευρωπαϊκός Κανονισμός 44/2001, ο οποίος άλλωστε ρητώς εξαιρεί από τις ρυθμίσεις που διέπει η εφαρμογή του την αναγνώριση και εκτέλεση διαιτητικών αποφάσεων. Συνεπώς, ο Κανονισμός και η πληθώρα θεμελιωδών αρχών που συγκροτούν και διέπουν το πνεύμα εφαρμογής του, όπως επί παραδείγματι η ανωτέρω αναφερόμενη αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, δεν είναι δυνατόν να σταθεί εμπόδιο στην αναγνώριση και εκτέλεση διαιτητικής απόφασης που περιέχει διαταγή anti- suit injunction. Πράγματι, ιδιαίτερα στη διαιτητική πραγματικότητα του ICC, τα anti-suit injunctions εξαιτίας της αμιγώς αγγλοσαξονικής τους προελεύσεως, αποτελούν μερικά από τα μέτρα την εφαρμογή των οποίων ζητούν συχνότερα τα διάδικα μέρη.

B) Απαγόρευση λήψης ex parte ασφαλιστικών μέτρων

Μία πολύ βασική απαγόρευση, όπως θίξαμε ελαφρώς και ανωτέρω, που εντοπίζεται σε πολλούς Κανονισμούς διαιτησίας, είναι αυτή της διαταγής μέτρων ερήμην ενός εκ των διαδίκων μερών (*ex parte*), καθώς κάτι τέτοιο θα αντέβαινε ευθέως στη λειτουργία της συναινέσεως που επιδιώκει να εμφυσήσει στα μέρη και να εφαρμόσει στους κόλπους της

παγίως η διεθνής διαιτησία, όπως και στη πολύ βασική αρχή της ισότιμης αντιμετώπισης των μερών.

Όταν σε ελάχιστες περιπτώσεις, το κανονιστικό πλαίσιο της διεθνούς διαιτησίας δεν καθιστά επιτρεπτή αλλά ούτε και ρητώς θέτει απαγόρευση διαταγής ασφαλιστικών μέτρων *ex parte*, μέρος της θεωρίας υποστηρίζει ότι ενόσω κάτι τέτοιο επιτρέπεται με βάση το δίκαιο του τόπου της διαιτησίας (*lex arbitri*) και ταυτόχρονα τα μέρη έχουν συμφωνήσει σχετικά, ο διαιτητής έχει την εξουσία να προβεί σε μία τέτοια διαταγή αλλά σε εξαιρετικές μόνον περιπτώσεις. Επί παραδείγματι, τα μέρη έχουν καταλήξει σε συμφωνία αναφορικά με την υιοθέτηση κανόνων διαιτησίας από την Ελβετία, ενώ παράλληλα συμφώνησαν και στην πλήρη εφαρμογή του άρθρου 26 παρ. 3 στο οποίο ρητά διατυπώνεται το εξής: «Σε εξαιρετικές..... δικαίωμα ακρόασης.»

Τέλος, σχετικά με την ημεδαπή έννομη τάξη, ο ΚΠολΔ θεωρεί επιτρεπτή τη λήψη *ex parte* ασφαλιστικών μέτρων, εντούτοις, η εν λόγω ρυθμιστική επιλογή εκλαμβάνεται ως παραβίαση του δικαιώματος ακρόασης, τουλάχιστον σε σχέση με τον τρόπο προστασίας του από την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ήτοι ως μία ειδική έκφανση της αρχής και του δικαιώματος κάθε μέρους σε μία «δίκαιη δίκη». Παρόλα αυτά δεδομένου ότι ενόσω βρισκόμαστε στο σημείο όπου επίκειται η αναγνώριση και εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης, το κατά πόσο επιτρέπεται ή όχι η επιβολή του ασφαλιστικού μέτρου κρίνεται με βάση το ημεδαπό δίκαιο και την οικεία εθνική δικονομική δημόσια τάξη της χώρας υποδοχής και το ενδεχόμενο να εκτελεστεί απόφαση που διατάσσει επιτρεπτά τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων *ex parte*, είναι εξαιρετικά πιθανό.

Τέλος, έχει κριθεί πως σε περιπτώσεις που χαρακτηρίζονται από

καταστάσεις επειγουσών συνθηκών, ακόμα και ελλείψει σχετικής προβλέψεως στη διαιτητική ρήτρα, δύναται το δικαστήριο να διατάξει *ex parte* μέτρα με τον μοναδικό όρο ότι θα έχει μικρή διάρκεια ο χρόνος που θα δοθεί στο άλλο μέρος για να απαντήσει-αμυνθεί.

Γ) Απαγόρευση διαταγής μέτρων που δεσμεύουν τρίτους

Επιπροσθέτως, περιορίζεται αισθητά η εξουσία του διαιτητικού δικαστηρίου να διατάσσει οιοδήποτε εκ των ασφαλιστικών μέτρων κρίνει κατάλληλο, επειδή οι εκδιδόμενες διαταγές δεν έχουν δεσμευτικότητα έναντι τρίτων οι οποίοι δεν συμβάλλονται στη διαιτητική ρήτρα. Έτσι, όπως σημειώσαμε και ανωτέρω, αιτήσεις που αφορούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων που στρέφονται κατά τρίτου και δη μη συμβαλλόμενου στη διαιτητική συμφωνία προσώπου απαράδεκτα ασκούνται, ενώ είναι δεδομένο πως οιαδήποτε ενδεχόμενη διαταγή που παραβιάζει την εν λόγω απαγόρευση θα προσκρούει σε βασικές αρχές και θα είναι αδύνατον να αναγνωρισθεί και να εκτελεσθεί. Βέβαια, παρά την παραπάνω απαγόρευση, ορισμένοι δέχονται πως πάντα σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες τυχόν περιστάσεις μίας υποθέσεως, δεν θεωρείται εντελώς αδύνατο ο καθ' ου τα αιτούμενα μέτρα να αναγκασθεί με τη διαταγή να «οδηγήσει» τρίτο να προβεί σε πράξη ή παράλειψη, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο από τους διαιτητές²¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

A) Σχέση των μέτρων που διατάσσει ο διαιτητής, με τα ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσει ένα εθνικό δικαστήριο

²¹ Κουσουλής, Σ. (2004). *Διαιτησία: Ερμηνεία κατ' άρθρο*, σελ. 210.

Η συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου τις περισσότερες φορές αποτελεί μια διαδικασία που απαιτεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, αρκετών μηνών και διαφοροποιείται από την διαδικασία που ακολουθείται στα εθνικά δικαστήρια²². Η κατάσταση αυτή, όπως ελέχθη και παραπάνω, οδήγησε στη δημιουργία του μηχανισμού του emergency arbitrator με γνώμονα την προστασία ή καλύτερα την προσωρινή έννομη προστασία για τις επείγουσες περιπτώσεις, οι οποίες άλλως θα έπρεπε να περιμένουν τη σύσταση του διαιτητικού δικαστηρίου ώστε να επιλυθεί η διαφορά τους δίχως άλλη έννομη προστασία στο μεσοδιάστημα, πέρα από την προσφυγή ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων. Βέβαια, η «ομπρέλα» της προσφυγής στα τακτικά δικαστήρια, παρότι αποτελεί επιλογή επίλυσης της διαφοράς ανά πάσα στιγμή δεν προτιμάται αναφορικά με αυτού του είδους τις διαφορές, διότι δεν παράγει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Γι' αυτό το λόγο, τα μέρη έχουν ήδη επιλέξει τη διαιτητική οδό για την επίλυση των διαφορών τους έτσι ώστε να αποφύγουν τόσο τις κωλυσιεργίες όσο και κάθε είδους αντικειμενική πρακτική δυσκολία που συνήθως ανακύπτει στην εκδίκαση των διαφορών από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια.

B) Τα πλεονεκτήματα της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο της διεθνούς διαιτησίας

Είναι γεγονός ότι ο θεσμός της διαιτησίας και ειδικότερα της διεθνούς διαιτησίας προσφέρει μια σειρά από οφέλη στα μέρη για την επίλυση των διαφορών τους ασύγκριτα αποτελεσματικότερα από την προσφυγή στα εθνικά δικαιοδοτικά δικαστήρια. Πολλοί ίσως θα στέκονταν στον παράγοντα της ταχύτητας που αναμφισβήτητα αποτελεί το μείζον

²² Δημολίτσα, Α.. Τα ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή εμπορική διαιτησία. Σε *14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου*, (2005), σελ. 392.

ζήτημα για όλες τις διαφορές. Βέβαια, ο παράγοντας της ταχύτητας στην απονομή της δικαιοσύνης αποκτάει ιδιαίτερη σημασία για χώρες όπως η Ελλάδα καθότι το δικαιοδοτικό σύστημα παρουσιάζει ανυπέρβλητες δυσχέρειες, τόσο με τις συνεχείς καθυστερήσεις στην εκδίκαση των διαφορών αλλά και στην έκδοση των αποφάσεων όσο και κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, η οποία θα έπρεπε να διαθέτει την απαιτούμενη ταχύτητα καθώς αποτελούν διαδικασία έκδοσης απόφασης προσωρινής προστασίας με κατεπείγον χαρακτήρα. Ειδικότερα, η διεθνής διαιτησία αποτελεί για τα μέρη εχέγγυο μυστικότητας, τήρησης εχεμύθειας ενώ προσφέρει και απόλυτη ουδετερότητα. Επιπλέον, πέραν της ταχύτητας διαθέτει και ευελιξία. Ταυτόχρονα, παρέχει την απαιτούμενη εξειδίκευση όσον αφορά τα ιδιαίτερα γνωρίσματα και τις νομικοτεχνικές λεπτομέρειες της φύσης των διαφορών αυτών, ζήτημα το οποίο αποκτά βαρύνουσα σημασία από τη στιγμή που είναι εξαιρετικά πιθανό τα εθνικά δικαστήρια να μη διαθέτουν τις γνώσεις επ' αυτών. Τέλος, άλλα όχι λιγότερο σημαντικό αποτελεί ο οικονομικός παράγοντας. Αδιαμφισβήτητα, η υπαγωγή μίας διαφοράς ενώπιον των εθνικών τακτικών δικαστηρίων συνεπάγεται δυσανάλογα δυσβάσταχτο κόστος συγκριτικά με τη διαιτητική λύση. Αφενός, το μέρος που θα οδηγηθεί σε δίκη ενώπιον ενός ξένου δικαστηρίου, είναι δεδομένο ότι θα πρέπει να αναθέσει την υπόθεσή του σε συνήγορο που ασκεί ενεργά τα καθήκοντά του εντός της συγκεκριμένης έννομης τάξης, ενώ παράλληλα υποχρεούται να συμμετάσχει και στη διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη και δη λαμβάνει χώρα σε μία εντελώς ξένη προς αυτόν γλώσσα. Επιπλέον, πέραν των επιπλέον εξόδων που συνεπάγεται κάτι τέτοιο, πρόδηλο είναι και το γεγονός πως επί υποθέσεως που άπτεται διαφορετικών εννόμων τάξεων, είναι δεδομένα αναγκαία η προσφυγή στις περισσότερες εξ αυτών ή και ενδεχόμενα σε κάθε μία ξεχωριστά, γεγονός που φυσικά

μεγεθύνει ακόμη περισσότερο και δυσανάλογα τα ήδη πολλαπλά προβλήματα.

Γ) Η διατήρηση της παράλληλης δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων ακόμη και όταν υπάρχει ρήτρα διαιτησίας

Συμφωνία διαιτησίας και ασφαλιστικά μέτρα στην εσωτερική διαιτησία

Για να εξετάσουμε με πληρότητα το υπό κρίση ζήτημα θα μελετήσουμε πρώτα τι συμβαίνει στην κατωτέρω περίπτωση στα πλαίσια της εσωτερικής- εθνικής διαιτησίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 685 ΚπολΔ «Δεν ισχύει συμφωνία διαιτησίας σε υποθέσεις που αφορούν ασφαλιστικά μέτρα». Η διαιτητική ρήτρα δεν στερεί από το δικαστήριο τη δυνατότητα να διατάξει την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων που αφορούν το αντικείμενο της διαφοράς που έχει υπαχθεί στη διαιτησία πριν ή και κατά την έναρξη της διαδικασίας ενώπιον του διαιτητικού δικαστηρίου. Η κρατούσα μάλιστα άποψη αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα και παρά τις ποικίλες αμφισβητήσεις διεθνώς, διευκρινίζει πως σε περίπτωση που έχει καταρτισθεί διαιτητική συμφωνία και ενόσω υπάρχει εξουσία των διαιτητών να κρίνουν τη διαφορά, το μέρη μπορούν παραλλήλως να καταφύγουν και στα τακτικά δικαστήρια για να ζητήσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων χωρίς κάτι τέτοιο να εκλαμβάνεται ως παραίτηση από τη διαιτητική συμφωνία²³. Σε μία τέτοια περίπτωση, το δικάζον εθνικό δικαστήριο διαθέτει κατά κρατούσα άποψη την εγγενή εξουσία λήψεως και διαταγής ασφαλιστικών μέτρων υπό ορισμένες όμως προϋποθέσεις²⁴. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ουσιαστικά λειτουργούν αντί των διαιτητών

²³ *Γραμματικάκη - Αλεξίου, Α./ Παπασιώπη – Πασιά, Ζ. / Βασιλακάκης, Ε. (2017). Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, σελ. 481.

²⁴(βλ. ιδίως C.A. of Hong Kong, The "Lady Murie)

των οποίων τη δικαιοδοτική κρίση υποκαθιστούν και στους οποίους όπως θα δούμε και στο άρθρο 17 του 2735 για τη διεθνή διαιτησία ανήκει σχεδόν αποκλειστικά η δικαιοδοσία επιβολής ασφαλιστικών μέτρων ως απότοκος και παρεπόμενη εξουσία από την ανάθεση της δικαιοδοσίας για την κρίση του συνόλου της διαφοράς.

Ακόμη, θα πρέπει να εξετασθεί το ανακύπτον ζήτημα της παράλληλης δικαιοδοσίας για την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων εθνικού και διαιτητικού δικαστηρίου. Ειδικότερα, μερίδα της θεωρίας υποστηρίζει σθεναρά, πως όταν το διαιτητικό δικαστήριο έχει συσταθεί, άρα δεν υπάρχει κενό ως προς την άσκηση εξουσίας του, το να καταφύγει ένα μέρος στα τακτικά πολιτικά δικαστήρια προκειμένου να ζητήσει τη διαταγή ασφαλιστικών μέτρων μπορεί να θεωρηθεί πως γίνεται μόνον επικουρικά, είναι δηλαδή επιτρεπτό μόνον αν κριθεί τελικώς ότι οι διαιτητές δε δύνανται να επιβάλουν με αποτελεσματικό τρόπο λυσιτελή ασφαλιστικά μέτρα²⁵. Η θέση αυτή αντίκειται προς το γράμμα της κείμενης διάταξης, σύμφωνα με την οποία είναι επιτρεπτή η άσκηση προσφυγής ενώπιον των τακτικών πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να ζητηθεί η διαταγή ασφαλιστικών μέτρων «πριν ή μετά την έναρξη της διαιτητικής διαδικασίας». Άλλωστε, έχει κριθεί πως η ρήτρα διαιτησίας δε λειτουργεί αρνητικώς, ήτοι σε βάρος της δικαιοδοσίας των κρατικών δικαστηρίων να επιβάλουν ασφαλιστικά μέτρα. (Commentary, άρθρο 9 αριθ. 1). Επομένως, και αφότου ξεκινήσει η διαδικασία ενώπιον των διαιτητών δεν επέρχεται αποκλεισμός της εξουσίας των εθνικών πολιτικών δικαστηρίων να δικάσουν αίτηση ασφαλιστικών μέτρων (S.C. of British, TLC Multimedia Inc., YCA [2000] 541-542).

²⁵ *Calavros C.*, Das UNCITRAL-Modellgesetz über die international Handelsschiedsgerichtsbarkeit (1988) - (UNCITRAL)

Συμφωνία διαιτησίας και ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή διαιτησία

Στον αντίποδα, τα πράγματα διαφοροποιούνται σε σχετικά μεγάλο βαθμό, στη διεθνή διαιτησία. Καταρχήν, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα, ακόμη και όταν αμφισβητείται η δικαιοδοσία του για το σύνολο της διαφορά και το κατά πόσο αυτή υπάγεται στη διαιτησία. Ενδεχόμενη αρνητική απάντηση μάλλον ανταποκρίνεται με πιο πλήρη τρόπο προς τη γενική παραδοχή πως η εξουσία των διαιτητών για κρίση της διαφοράς, άρα και για την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων εκπορεύεται από τη δικαιοδοσία που τους απονέμει η διαιτητική ρήτρα. Άλλωστε, σε περίπτωση που τίθεται υπό αμφισβήτηση η δικαιοδοσία του διαιτητικού δικαστηρίου, τα μέρη μπορούν να στραφούν στα πολιτικά δικαστήρια και να ζητήσουν από εκεί τη διαταγή για ασφαλιστικά μέτρα σύμφωνα με τις διατυπώσεις του άρθρου 9 ν. 2735/ 1999. Βέβαια αν τα μέρη δεν αμφισβητούν την εξουσία των διαιτητών για κρίση της διαφοράς και κυρίως αν δεν προέβησαν σε αποκλεισμό της, είναι εξαιρετικά πιθανό να ανακύψουν αρχικά προβλήματα σχετικά με την παράλληλη διεξαγωγή δικών που αφορούν την κρίση επί αιτήσεων που απευθύνονται και στα δύο αρμόδια όργανα, ήτοι τόσο στο διαιτητικό, όσο και στο εθνικό πολιτικό δικαστήριο. Η λύση που υιοθετείται σε αυτήν την περίπτωση είναι να προκρίνεται η δικαιοδοσία του οργάνου εκείνου που επιλήφθηκε πρώτο (ανωτ., 9 αριθ. 3).

Υπάρχει όμως και η περίπτωση, καθόλου σπάνια μάλιστα, να προκύπτει τελικώς ότι αποκλειστικώς αρμόδιο είναι το πολιτικό δικαστήριο για να διατάξει τα συγκεκριμένα ασφαλιστικά μέτρα. Κάτι τέτοιο θα συμβεί όταν επίκειται η λήψη του μέτρου ή η εκτέλεσή του σε βάρος τρίτου προσώπου. Πράγματι, δεν πρόκειται για καθόλου παράλογη

συλλογιστική, αν αναλογιστούμε πως η εξουσία των διαιτητών να κρίνουν τη διαφορά εκπορεύεται αποκλειστικά από την διαιτητική συμφωνία και αφορά συγκεκριμένη διαφορά και συγκεκριμένα πρόσωπα τα οποία έχουν συμβληθεί στην εν λόγω διαιτητική ρήτρα και έχουν αποφασίσει πως αρμόδιο για την επίλυση της διαφοράς τους δικαστήριο είναι το διαιτητικό²⁶. Έτσι όταν η διαταγή ασφαλιστικών μέτρων στρέφεται κατά προσώπων τα οποία δεν δεσμεύονται από τη διαιτητική ρήτρα, ορθώς κρίνεται ότι οι διαιτητές δε διαθέτουν τη δικαιοδοσία άρα και την εξουσία να επιβάλουν ασφαλιστικά μέτρα εναντίον τους και μετά ταύτα αποκλειστικά αρμόδια είναι τα εθνικά πολιτικά δικαστήρια.

Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα του ποια ασφαλιστικά μέτρα μπορεί να διατάξει το διαιτητικό δικαστήριο, θεωρείται πως οι διαιτητές μπορούν να διατάξουν τα μέτρα εκείνα που θεωρούν αναγκαία σε σχέση με την υπό κρίση διαφορά και το αντικείμενο αυτής. Μετά ταύτα, τι διαιτητές δεν είναι υποχρεωμένοι να διατάξουν κάποιο εκ των προβλεπόμενων στα 704 επ. ΚπολΔ μέτρων. Εν κατακλείδι, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει να διατάξει οιοδήποτε εξασφαλιστικό ή συντηρητικό μέτρο (Commentary, άρθρο 18 αριθ. 2), ακόμη και αν αυτό δεν προβλέπεται στα νομοθετήματα της εσωτερικής ελληνικής έννομης τάξης, αρκεί βέβαια αυτό να μην παραβιάζει την εσωτερική δημόσια τάξη της χώρας, όπως επί παραδείγματι θα συνέβαινε με την επιβολή του ασφαλιστικού μέτρου της συντηρητικής κατάσχεσης προσώπου.

²⁶ *Βασαρδάνης, Α.*, Πρακτικά ζητήματα της διαιτητικής διαδικασίας, Διαιτ 1995, σ. 30 επ.

Δ) Αποκλεισμός της δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων; Η απόφαση “*Gerald Metals*”

Μολονότι η διατύπωση των κανονιστικών ρυθμίσεων του LCIA είναι σαφής διευκρινίζοντας ρητά πως ο θεσμός του emergency arbitrator και η προστασία που του παρέχεται συνήθως από τα δικαστήρια των ημεδαπών εννόμων τάξεων δεν αλληλοαποκλείονται, εντούτοις η απόφαση που εξέδωσε το 2016 το English High Court, μεταβάλλει σε σημαντικό βαθμό την κατάσταση ιδίως όσον αφορά την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους δύο μηχανισμούς. Συγκεκριμένα, στην απόφαση που εκδόθηκε από το εν λόγω δικαστήριο για την υπόθεση *Gerald Metals SA v Timis*, κρίθηκε αναφορικά με τα οριζόμενα στην Arbitration Act 1996 πως, ενόσω το LCIA είχε προηγουμένως κληθεί να αποφασίσει σε αίτημα της Gerald Metals που αφορούσε το διορισμό emergency arbitrator ο οποίος θα ήταν αρμόδιος να αποφασίσει για τη διαταγή μέτρου προσωρινού παγώματος περιουσιακών στοιχείων της Timis, το English High Court που επιλήφθηκε αργότερα, δε διέθετε τη δικαιοδοσία- εξουσία επιβολής ασφαλιστικών μέτρων επείγουσας φύσεως.

Η κρίση του αγγλικού δικαστηρίου βασίστηκε στα οριζόμενα στην Arbitration Act του 1996 και συγκεκριμένα το Αρ. 44(3) αυτής όπου προβλέπεται μεν η δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων να διατάξουν ασφαλιστικά μέτρα προς αντιμετώπιση μιας επείγουσας κατάστασης, υπό τον όρο όμως ότι το διαιτητικό δικαστήριο δεν έχει την εξουσία να το κάνει ή είναι προσωρινά αδύνατον να δράσει αποτελεσματικά. Αξίζει να επισημανθεί ότι αντίστοιχη ρύθμιση συναντάται και στην International Arbitration Act of Singapore, Αρ. 12^A(6). Οι ρυθμίσεις αυτές ουσιαστικά καθιστούν αποκλειστική τη δικαιοδοσία του

διαιτητικού δικαστηρίου να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα.

Νωρίτερα, το LCIA, κρίνοντας ότι δεν υφίσταται τόσο επείγουσα κατάσταση που να μην μπορεί να περιμένει τη συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου, αρνήθηκε και να διορίσει emergency arbitrator αλλά και να επισπεύσει τη διαδικασία συγκρότησης κατά τα οριζόμενα στο Αρ.9^A του Κανονισμού διαιτησίας. Τότε η Gerald Metals, έχοντας εξαντλήσει τις πιθανότητες διαταγής των ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο της διαιτησίας, αποφάσισε να στραφεί στα εθνικά δικαστήρια, ισχυριζόμενη ότι το κριτήριο του επείγοντος κρίνεται με λιγότερο αυστηρά κριτήρια υπό το φως της Arbitration Act. Το δικαστήριο, διαφώνησε με τον αιτούντα, επισημαίνοντας ότι οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη συνδρομή του κατεπείγοντος είναι ουσιωδώς ίδιες με αυτές που απαιτείται να συντρέχουν κατά το άρθρο 9B των κανόνων του LCIA.

Εν όψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, το δικαστήριο έκρινε ότι το διαιτητικό δικαστήριο, ούτε στερούταν της εξουσίας να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα ούτε ήταν πρακτικά ανίκανο να το πράξει, όπως δηλαδή επιτάσσει το Αρ.44 (5) της Arbitration Act, αλλά αντιθέτως, ότι απλώς απέρριψε το αίτημα της Gerald Metals, κρίνοντας ότι *prima facie* δεν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις και κυρίως αυτή του κατεπείγοντος. Συμπέρανε λοιπόν, πως βάσει του Αρ. 44(5), δεν είχε την εξουσία να διατάξει το αιτούμενο ασφαλιστικό μέτρο. Κατά τον νομικό και επίκουρο καθηγητή Σ. Κουσουλή μάλιστα, «η υποβολή αιτήσεως ενώπιον των διαιτητών δημιουργεί μορφή εκκρεμοδικίας η οποία κωλύει την εκδίκαση όμοιας αιτήσεως από άλλο όργανο, λ.χ. από το αρμόδιο τακτικό δικαστήριο, που επίσης έχει εξουσία λήψης ασφαλιστικών μέτρων».

Η απόφαση αυτή, έχει κατά κοινή ομολογία δημιουργήσει ανησυχία σε συναλλασσόμενους που έχουν συνάψει ρήτρα διαιτησίας στο LCIA καθώς παρά τα οφέλη του emergency arbitrator, εάν τα πορίσματα επί της Gerald Metals ακολουθηθούν νομολογιακά στο μέλλον, τότε τα μέρη θα έχουν να αντιμετωπίσουν τη δυσάρεστη κατάσταση ενδεχόμενου αποκλεισμού τους από τα εθνικά δικαστήρια, κάτι που σίγουρα δεν επιθυμούν ούτε οι ίδιοι ούτε αλλά ούτε και οι συντάκτες του Κανονισμού διαιτησίας του κέντρου.

Ε) Τα πλεονεκτήματα της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων από εθνικά δικαστήρια

Η διαταγή ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο της διαιτησίας υπόκειται σε σημαντικούς περιορισμούς (απαγόρευση *ex parte* μέτρων, απαγόρευση δέσμευσης τρίτων), για την αποφυγή των οποίων μόνη διέξοδο εξακολουθούν να αποτελούν τα εθνικά δικαστήρια. Παρόλα αυτά, ακόμα και αν λάβουμε υπόψη τα όσα ειπώθηκαν περί χρονοτριβής έκδοσης απόφασης ασφαλιστικών μέτρων από τα εθνικά δικαστήρια, η οδός αυτή (διαταγή ασφαλιστικών μέτρων από τα εθνικά δικαστήρια) αποτελεί ίσως το στιβαρότερο μέσο αναφορικά με την εκτελεστότητα της απόφασης καθώς η απόφαση αυτή (συγκριτικά με τη διαταγή του emergency arbitrator) παρουσιάζει ελάχιστες πιθανότητες να μην κηρυχθεί εκτελεστή.

Στην κατεύθυνση αυτή, ο δικονομικός Κανονισμός 44/2001 (νυν Καν. 1215/2012) εντός της Ευρώπης έχει δώσει τη δυνατότητα ελεύθερης διασυνοριακής κυκλοφορίας είτε των τελεσίδικων αποφάσεων είτε των αποφάσεων των ασφαλιστικών μέτρων.

«Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ EMERGENCY ARBITRATOR: Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΚΔΙΔΕΙ - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΤΕΛΕΣΤΟΤΗΤΑΣ»

Βασικό ζητούμενο κατά την έκδοση κάθε απόφασης είναι η επιτυχής ολοκλήρωση της επίδικης διαφοράς, που επιτυγχάνεται ολοκληρωμένα με την αναγνώριση του αποτελέσματος της απόφασης από το ηττημένο μέρος, γεγονός που οδηγεί ομαλά στην εκτέλεση της απόφασης. Διαφορετικά, όπως εύστοχα έχει παρατηρηθεί, «μια απόφαση που δεν μπορεί να εκτελεσθεί, δεν αξίζει ούτε το χαρτί πάνω στο οποίο έχει γραφτεί.» . Πράγματι, όσο ευνοϊκή κι αν είναι μια απόφαση, αποτελεί μόλις το πρώτο στάδιο «επιτυχίας», αφού η οικειοθελής συμμόρφωση του ηττημένου διαδίκου δεν είναι, αλλά ούτε και μπορεί να θεωρείται πάντα δεδομένη. Επομένως, η περίπτωση της μη συμμόρφωσης, οδηγεί στην ανάγκη για νομικά πολυπλοκότερες διαδικασίες ώστε να επιτευχθεί η αναγνώριση και η εκτέλεση της εν λόγω απόφασης.

Συνεπώς, σκόπιμη θα ήταν η εξέταση του μηχανισμού του emergency arbitrator με βάση τη δυνατότητα που παρέχεται στα κράτη να εκτελούν διασυνοριακά τις διαιτητικές αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων ή το περιεχόμενό μιας απόφασής του δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα απλό «ευχολόγιο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, η επιτυχής έκβαση της υπόθεσης ολοκληρώνεται σε τελικό βαθμό με την εκτέλεση της απόφασης. Τα ζητήματα αναγνώρισης και εκτέλεσης μιας διαιτητικής απόφασης, αποτελούν δικονομικά ζητήματα που άπτονται μεγαλύτερης προσοχής

καθώς καθορίζονται από μία σειρά δυσχερειών η οποία αφορά ζητήματα πρόσκρουσης με την εκάστοτε εθνική έννομη τάξη. Το πρόβλημα αυτό επιτείνεται ιδιαίτερα σε διασυνοριακές διαφορές, καθώς η εμπλοκή διαφόρων εννόμων τάξεων περιπλέκει ακόμη περισσότερο το πράγματα καθιστώντας απολύτως αναγκαία τη δικαστική συνεργασία μεταξύ των κρατών. Προς αυτή την κατεύθυνση και με στόχο τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των αλλοδαπών αποφάσεων, τα κράτη συνάπτουν διεθνείς, διμερείς ή και πολυμερείς συμβάσεις περιλαμβάνουσες ένα ομοιόμορφο ρυθμιστικό πλαίσιο που εναρμονίζει τα σημαντικότερα ζητήματα αναγνώρισης και εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων²⁷. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι η Σύμβαση του Λουγκάνο, η Σύμβαση των Βρυξελλών, κ.α.

A) Σύμβαση της Νέας Υόρκης

Το βασικότερο και πλέον θεμελιώδες νομοθέτημα όσον αφορά την αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων είναι η Σύμβαση της Νέας Υόρκης. Πρόκειται για διεθνή πολυμερή συμφωνία που συνάφθηκε το 1958 και ρύθμισε επιτυχώς και αποτελεσματικά τα ως άνω ζητήματα συνδράμοντας καθοριστικά στο να αναπτυχθεί ο θεσμός της διεθνούς διαιτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και να καθιερωθεί ως ο κατ' εξοχήν βασικός θεσμός επίλυσης εμπορικών διαφορών διεθνώς²⁸. Συνολικά 56 χώρες έχουν υπογράψει την εν λόγω διεθνή σύμβαση, γεγονός που σε συνδυασμό με την πλέον θεμελιωμένη νομολογία τις δεκαετίες που ακολούθησαν της σύναψής της, έχει οδηγήσει στην διευκόλυνση της κυκλοφορίας διαιτητικών αποφάσεων και δη αλλοδαπών

²⁷ Γκλαβίνης Π., Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο: Γενικές αρχές, διεθνές εμπόριο, ξένες επενδύσεις, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας (2009).

²⁸ Παμπούκης Χ., Νομικά πρόσωπα και ιδιωτικές εταιρείες στις συγκρούσεις νόμων, Αθήνα, Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας (2005)

μεταξύ των κρατών που έχουν προσχωρήσει στη σύμβαση, ενώ η αναγνώριση ενός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου στα ζητήματα της αναγνώρισης και της εκτέλεσης των εν λόγω αποφάσεων έχει συντείνει στην παγίωση μίας κατάστασης που χαρακτηρίζεται από ασφάλεια δικαίου.

B)Κωλύματα αναγνώρισης

Το σημαντικότερο ίσως σημείο της συμβάσεως της Νέας Υόρκης είναι η καθιέρωση με τις διατάξεις της ενός τεκμηρίου αναγνώρισης και εκτέλεσης με το οποίο εξοπλίζει κάθε αλλοδαπή διαιτητική απόφαση. Συγκεκριμένα, ίσως η σημαντικότερη διάταξη που περιέχει η Σύμβαση είναι αυτή του άρθρου 5 όπου και επιχειρείται μία συγκεντρωτική και ενοποιημένη καταγραφή των κωλυμάτων αναγνώρισης και εκτέλεσης, ήτοι των συγκεκριμένων λόγων που καταλύουν το ως άνω τεκμήριο και αίρουν την αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης.

Τα συνολικά επτά αυτά κωλύματα καταγράφονται με συγκεκριμένο τρόπο στο άρθρο 5 και εκτείνονται σε δύο συνολικά παραγράφους εκ των οποίων η πρώτη καταλαμβάνει τα πέντε πρώτα και η δεύτερη τα άλλα δύο. Η εν λόγω κατανομή δεν είναι βέβαια τυχαία, αφού με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται η ανάδειξη των ποιοτικών διαφορών. Ειδικότερα, η πρώτη κατηγορία κωλυμάτων της παρ. 1 εξυπηρετεί κατά βάση την εξασφάλιση ενός μέσου άμυνας για το μέρος εκείνο που επιχειρεί να αποφύγει τις συνέπειες που θα είχε η τυχόν αναγνώριση και εκτέλεση μίας αλλοδαπής διαιτητικής απόφασης και ως εκ τούτου επιδιώκει να καταλύσει αυτή τη δυνατότητα προτείνοντας κατ' ένσταση ένα από τα κωλύματα της παραγράφου αυτής. Αντίθετα, τα κωλύματα της δεύτερης παραγράφου αποσκοπούν στην προστασία της εθνικής κυριαρχίας των χωρών που έχουν υπογράψει τη σύμβαση και για αυτόν ακριβώς το λόγο που

σχετίζεται με το δημόσιο συμφέρον του εκάστοτε συμβαλλόμενου κράτους, τα κωλύματα της παραγράφου αυτής είναι δυνατόν να εξετασθούν από το δικάζον εθνικό δικαστήριο και αυτεπάγγελτα.

Εν συντομία, τα κωλύματα που περιγράψαμε ανωτέρω συνοψίζονται ως εξής: οι εθνικοί δικαστές των κρατών που έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση της Νέας Υόρκης οφείλουν να αναγνωρίσουν και να εκτελέσουν οιαδήποτε αλλοδαπή διαιτητική απόφαση εκτός εάν προκύψει ότι : 1α) κάποιο εκ των μερών που συμβλήθηκαν με τη ρήτρα διαιτησίας δεν είχε δικαιοπρακτική ικανότητα ή η διαιτητική ρήτρα ήταν άκυρη ή ανύπαρκτη για οιονδήποτε άλλο λόγο, είτε σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη συμφωνία, είτε με βάση το δίκαιο του τόπου όπου διεξάγεται η διαιτησία (*lex arbitri*), 1β) υπάρχει παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος της ακρόασης για ένα τουλάχιστον εκ των μερών ή ελλιπής ενημέρωσή του ιδίως αν πρόκειται για το μέρος σε βάρος του οποίου στρέφεται η διαιτητική απόφαση που πρόκειται να αναγνωρισθεί και να εκτελεστεί 1γ) υπήρξε θετική υπέρβαση εξουσίας από τους διαιτητές και δη το διαιτητικό δικαστήριο έκρινε διαφορά επί της οποίας ενώ δεν είχε τη δικαιοδοσία είτε επειδή αυτή δεν περιλαμβάνεται στις διατυπώσεις της διαιτητικής ρήτρας, είτε επειδή δεν συμπεριλήφθηκε σαν αίτημα στο δικόγραφο των μερών 1δ) η συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου δεν ήταν ορθή και δη δεν ανταποκρινόταν στη διαιτητική συμφωνία ή και έγινε κατά παράβαση των γενικώς εφαρμοστέων κανόνων διαιτησίας και τέλος 1ε) η απόφαση που εκδίδει το διαιτητικό δικαστήριο δε δεσμεύει τα μέρη, επειδή είτε ακυρώθηκε, είτε ανεστάλη .Τέλος, αναφορικά με τους λόγους της δεύτερης παραγράφου και δη τα κωλύματα που εξετάζονται και αυτεπάγγελτα από το δικάζον εθνικό δικαστήριο, πρέπει να σημειωθεί πως είναι δυνατόν μία αλλοδαπή διαιτητική απόφαση να μην αναγνωρίζεται και να κηρύσσεται εκτελεστή, όταν :

2α) η διαφορά δεν είναι διατητεύσιμη, ήτοι το αντικείμενό της διαφοράς δεν υπάγεται σε αυτές που ο νόμος της χώρας υποδοχής, δηλαδή της χώρας στην οποία επιδιώκεται η αναγνώριση και εκτέλεση περιλαμβάνει σε αυτές που μπορούν να επιλυθούν διαιτητικά 2β) αν κριθεί ότι εφόσον αναγνωρισθεί και εκτελεσθεί η απόφαση θα προκύψει κατάσταση που αντίκειται προς τη δημόσια τάξη της χώρας υποδοχής.

Είναι εμφανές από τα ως άνω λεχθέντα πως τα κωλύματα αναγνώρισης και εκτέλεσης που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση δεν είναι μόνο λίγα αριθμητικά αλλά και περιορισμένα ως προς το εύρος του ουσιαστικού τους πλαισίου εφαρμογής. Η επιλογή αυτή δεν είναι βέβαια τυχαία. Ο περιορισμός των κωλυμάτων αναγνώρισης και εκτέλεσης κατά αυτόν τον τρόπο αποσκοπεί, αφενός στο να απλοποιήσει τη διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσης και κυρίως να μην επιτρέψει τη μετατροπή της εν λόγω διαδικασίας σε μία κατ' ουσία επαναδίκαση της υπόθεσης από ένα λ.χ. «Εφετείο», καθώς άλλωστε κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο και με το πνεύμα της ίδιας της Σύμβασης της Νέας Υόρκης και αφετέρου στο να εδραιώσει τη διεθνή διαιτησία ως τον πλέον κατάλληλο τρόπο να επιλυθούν διεθνείς ιδιωτικές και εμπορικές διαφορές.

Γ) Το καθήκον αναγνώρισης και εκτέλεσης των εθνικών δικαστών

Όπως ήδη αναφέρθηκε και ανωτέρω, η γραμματική ερμηνεία της συμβάσεως της Νέας Υόρκης, καθώς και γενικώς το πνεύμα της μας οδηγεί ανεπιφύλακτα στο συμπέρασμα πως με βάση τις ρυθμίσεις της οι εθνικοί δικαστές των δικαζόντων εθνικών δικαστηρίων έχουν στην ουσία το καθήκον να διαφυλάττουν όσες αλλοδαπές διαιτητικές αποφάσεις οδηγούνται στην ετυμηγορία τους και να διευκολύνουν στο μέτρο των δυνατοτήτων και των υποχρεώσεών τους την αναγνώριση και εκτέλεσή τους.²¹³ Μετά ταύτα, θα μπορούσε να ειπωθεί πως τυχόν αρνητική από

πλευράς τους απόφαση σχετικά με την αναγνώριση και εκτέλεση, ενώ βέβαια δε συντρέχει κάποιο εκ των ως άνω κωλυμάτων, ίσως και να αποτελεί παραβίαση της Σύμβασης. Αντιθέτως, δε θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι βρίσκει εφαρμογή και η ακριβώς αντίθετη περίπτωση, ήτοι ο δικάζων δικαστής δεν είναι σε θέση να παραβιάσει τις διατάξεις της Σύμβασης και να αποφασίσει την αναγνώριση και εκτέλεση μίας απόφασης, ενόσω είναι πολύ πιθανόν να συντρέχει κάποιο από τα κωλύματα του άρθρου 5.²⁹ Όπως μάλιστα επεσήμανε το Αγγλικό High Court στην υπόθεση *Dowans Holding*,³⁰ υπερθεματίζοντας στην ουσία προγενέστερη απόφαση του Supreme Court of Hong Kong, η λέξη ‘may’ που περιέχεται στο αγγλικό κείμενο της παρ.1 του Αρ.5 και αποδίδεται ως «δύναται» στο ελληνικό κείμενο, δίνει στους εθνικούς δικαστές μεγάλο περιθώριο και δη τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν εάν η απόφαση πληροί τις προϋποθέσεις της αναγνώρισης. Μάλιστα το πόρισμα αυτό των ως άνω αποφάσεων έχει επικρατήσει παγκοσμίως.²¹⁷ Συνεπώς, ανώτατο αγγλικό Δικαστήριο οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι μολονότι μπορεί να συντρέχει ένα εκ των κωλυμάτων του άρθρου 5, εντούτοις το γεγονός αυτό δεν επιφέρει αναπόδραστα την απαγόρευση αναγνώρισης και εκτέλεσης μιας αλλοδαπής διαιτητικής απόφασης στερώντας έτσι τον δικάζοντα εθνικό δικαστή από τη διακριτική ευχέρεια να συνεκτιμήσει όλες συνολικά τις συντρέχουσες περιστάσεις και να αποφασίσει ένα το κρίνει ορθό την αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης.²¹⁸

²⁹ *Paulsson M.*, “Chapter 6: Resisting Enforcement of Awards”, σελ. 156-157

³⁰ England and Wales / 27 July 2011 / High Court / *Dowans Holding S.A. v. Tanzania Electric Supply Co. Ltd* / 2010 Folio 1539

Γ) Ζητήματα εκτελεστότητας ασφαλιστικών μέτρων που διατάσσει το διαιτητικό δικαστήριο

Όπως παρατηρήσαμε στην αρχή του κεφαλαίου αυτού, η Σύμβαση της Νέας Υόρκης έχει καταφέρει να δημιουργήσει ένα ικανοποιητικό επίπεδο ασφάλειας δικαίου, όσον αφορά το κρίσιμο ζήτημα της αναγνώρισης και εκτέλεσης των αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων. Πρόκειται όμως για τις αποφάσεις που κρίνουν το σύνολο της διαφοράς και όχι προσωρινές αποφάσεις που αποφαίνονται για συγκεκριμένα μόνον ζητήματα. Μετά ταύτα, όπως είναι λογικό, όσα ισχύουν ανωτέρω για τις αποφάσεις του διαιτητικού δικαστηρίου δεν εφαρμόζονται εξ' ολοκλήρου τουλάχιστον στις αποφάσεις των διαιτητών που διατάσσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων. Συγκεκριμένα, η ΣΝΥ δεν ρυθμίζει κατά τρόπο ορισμένο το ζήτημα της αναγνώρισης και εκτέλεσης των διαιτητικών αποφάσεων που κηρύσσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων δίνοντας ουσιαστικά μία προσωρινή λύση σε μία επείγουσα κατάσταση. Το κενό αυτό που προκύπτει προσπαθούν να ερμηνεύσουν θεωρία και νομολογία με αντίθετες μάλιστα απόψεις, αφού διχάζονται όσον αφορά τον αν το σίγουρα εξαιρετικά βοηθητικό για τη διαιτησία και δη την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων ρυθμιστικό πλέγμα εφαρμόζεται αναλογικά και εν προκειμένω ή όχι.³¹

α) Υπόκεινται οι διαιτητικές αποφάσεις που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης;

ι) Η παραδοσιακή ερμηνεία

³¹Τριανταφυλλίδης Χ., “Τα Ασφαλιστικά μέτρα στις Διεθνείς Διαφορές”, σελ.402

Η πρώτη από τις δύο απόψεις υποστηρίζει πως η Σύμβαση της Νέας Υόρκης δεν αποσκοπούσε σε καμία περίπτωση στο να εξοπλίσει άμεσα με εκτελεστικότητα και τις διαιτητικές αποφάσεις που διατάσσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων. Από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Σύμβασης δεν προκύπτει να είχε απασχολήσει τη συντακτική επιτροπή το ζήτημα των ασφαλιστικών μέτρων. Αυτό ερμηνεύεται από κάποιους ως ένδειξη ότι αυτού του είδους οι αποφάσεις δεν καλύπτονται από τη Σύμβαση, ενώ από άλλους ως σιωπή.

Βασικό επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής παρέχει η ρύθμιση του άρθρου Άρθρου 1 της Σύμβασης της Νέας Υόρκης και δη της πρώτης παραγράφου αυτού, όπου και γίνεται ένας ξεκάθαρος προσδιορισμός του πεδίου εφαρμογής των ρυθμίσεων της. Συγκεκριμένα, με βάση τα όσα προβλέπονται στην εν λόγω διάταξη, η Σύμβαση της Νέας Υόρκης είναι ένα νομοθέτημα που ρυθμίζει την αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων. Η παράγραφος 1 βέβαια αν ερμηνευθεί από μόνη της δεν επιλύει σε καμία περίπτωση το υπό κρίση ζήτημα. Γι' αυτό θα πρέπει να την εξετάσουμε από κοινού με την παράγραφο 2 της ίδιας διάταξης η οποία αναλαμβάνει να καλύψει το ερμηνευτικό κενό που προκύπτει αναφορικά με την αποσαφήνιση της έννοιας της διαιτητικής αποφάσεως και δη διευκρινίζει ότι ως διαιτητικές αποφάσεις λογίζονται: *«ουχί μόνον αι αποφάσεις αι εκδοθείσαι υπό διαιτητών διορισθέντων δια συγκεκριμένας περιπτώσεις, αλλ' ωσαύτως και εκείναι αίτινες εξεδόθησαν υπό μονίμων διαιτητικών οργάνων εις τα οποία τα μέρη υπεβλήθησαν»*.

Η ως άνω διατύπωση της παραγράφου 2 του άρθρου 1 της σύμβασης συνηγορεί στον ισχυρισμό ότι ως διαιτητικές αποφάσεις που καλύπτονται από την ευνοϊκή ρύθμιση της σύμβασης λογίζονται μόνο οι «τελικές» αποφάσεις και δη όσες αποφαίνονται οριστικά επί της ουσίας της διαφοράς των μερών, αναπτύσσουν δεδικασμένο και είναι εκτελεστές, ήτοι εκ των

πραγμάτων με βάση την εν λόγω άποψη και το επιχείρημα που αντλεί αποκλείονται από τη ρυθμιστική ισχύ της συμβάσεως «ενδιάμεσες» αποφάσεις, ήτοι οι δικαιοδοτικές εκείνες κρίσεις των διαιτητών που είναι δυνατόν να ανακληθούν ελεύθερα ή να τροποποιηθούν από το διαιτητικό δικαστήριο που τις εξέδωσε, όπως λόγω χάριν οι αποφάσεις των διαιτητών που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα.

Στην Αυστραλία επί παραδείγματι, έως και το 2010, επικρατούσε η άποψη πως απόφαση από διαιτητικό δικαστήριο με τόπο εκτός της επικράτειας της χώρας η οποία και διέτασσε ασφαλιστικά μέτρα δεν ήταν δυνατόν, ούτε να αναγνωρισθεί, ούτε να εκτελεσθεί εντός της επικράτειας, καθώς δεν υπαγόταν στη ρυθμιστική ισχύ της Σύμβασης της Νέας Υόρκης. Συνεπώς, κρίνεται απολύτως φυσιολογική η διακαιοδοτική κρίση που εξέφρασε το ανώτατο Δικαστήριο της Queensland στην υπόθεση *Condominiums v. Bolwell*, όπου αυτό συντάχθηκε με την άποψη που υποστηρίζει πως το ρυθμιστικό πεδίο της Σύμβασης της Νέας Υόρκης δεν καλύπτει τις διαιτητικές αποφάσεις που διατάσσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων και αυτό γιατί, όπως και έκρινε μια τέτοια απόφαση δεν περιέχει στην ουσία οριστική κρίση επί της ουσίας της διαφοράς μεταξύ των μερών.

Προκειμένου να υποστηρίξει το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε, προέβη και σε μία διάκριση ανάμεσα στους όρους «arbitral award» που αποδίδεται στα ελληνικά ως διαιτητική απόφαση και «interim relief» που αποδίδεται ως διαταγή ασφαλιστικών μέτρων, εκθέτοντας την άποψη πως μόνον οι πρώτες, δηλαδή οι εν στενή εννοία διαιτητικές αποφάσεις υπάγονται στη ρυθμιστική ισχύ της Συμβάσεως, ενώ οι διαταγές ασφαλιστικών μέτρων δεν έχουν παρά διαδικαστικό χαρακτήρα.²⁵ Τέλος, το δικαστήριο έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στο «τρωτό», όπως έκρινε σημείο των αποφάσεων που διατάσσουν

ασφαλιστικά μέτρα και δη, ότι έχουν προσωρινό χαρακτήρα, δεδομένου ότι, ούτε οδηγούν σε ολοκλήρωση της διαιτητικής διαδικασίας και είναι δεκτικές αναθεωρήσεως.

i) Η παραδοσιακή ερμηνεία του Αρ. 5 της Σύμβασης

Ένα ακόμη επιχείρημα στο οπλοστάσιο όσων τάσσονται με την ως άνω ερμηνεία, στηρίζεται στην προβληματική που έχει διατυπωθεί από αρκετούς μελετητές σχετικά με το αν πράγματι οι διαταγές- αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων δεσμεύουν στην πραγματικότητα τα μέρη που συμμετέχουν στη διαιτητική δίκη.³² Βέβαια, στην πράξη είναι γνωστό πως τα περισσότερα κανονιστικά νομοθετήματα για τη Διαιτησία και μάλιστα διεθνώς, τάσσονται προδήλως υπέρ της δεσμευτικότητας (binding) των εν λόγω αποφάσεων για τα μέρη. Αυτή όμως, η παραγόμενη σύμφωνα με τις εν λόγω νομοθετικές προβλέψεις δέσμευση θεωρείται από όσους τάσσονται υπέρ της ανωτέρω υπό κρίση απόψεως μίας μορφής συμβατική δέσμευση, πάντως σίγουρα όχι δέσμευση που μπορεί να παράξει και να λειτουργήσει ως δεδικασμένο, το οποίο σύμφωνα με μερίδα της θεωρίας και σίγουρα πάντως τους ως άνω υποστηρικτές της άποψης αυτής, είναι απαραίτητο με βάση τη διατύπωση του Αρ.5(1ε) της Σύμβασης.³³

Η απόδοση του συγκεκριμένου νοήματος στη Σύμβαση οδηγεί αναπόδραστα στο σε καμία περίπτωση ευχάριστο πόρισμα πως το

³² Τριανταφυλλίδης Χ., “Τα Ασφαλιστικά μέτρα στις Διεθνείς Διαφορές”, σελ.402-403, υποσημ. υπ’ αριθ. 191,192

³³ Το Αρ. 5(1) προβλέπει ότι: «Η αναγνώρισις και εκτέλεσις της αποφάσεως δύναται να απορριφθή μόνον [όταν] (...) η απόφασις δεν κατέστη εισέτι δεσμευτική διά τα μέρη ή ηκυρώθη ή ανεστάλη υπό αρμοδίας αρχής της χώρας, εν τη οποία, ή κατά το δίκαιον της οποίας, εξεδόθη η απόφασις.»

ζήτημα της αναγνώρισης και εκτέλεσης των διαιτητικών αποφάσεων που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα συνδέεται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με το κατά πόσο πρόθυμος είναι να συμμορφωθεί εκουσίως ο ηττηθείς διάδικος, πράγμα που σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, αντίκειται στο πνεύμα και τους σκοπούς της Συμβάσεως, όπως αυτοί αναλύθηκαν σε προηγούμενες παραγράφους της παρούσας εργασία ανωτέρω και τρέπει τις αποφάσεις που εκδίδει το εκάστοτε αρμόδιο διαιτητικό δικαστήριο σε κενές διαταγές.

ii) Σύγχρονες ερμηνευτικές τάσεις

Στον αντίποδα της ανωτέρω ερμηνευτικής διαφωνίας απαντάται η πλέον κρατούσα θεώρηση, με βάση την οποία η ΣΝΥ, όπως προκύπτει από το Αρ.1(2), δεν περιέχει στην πραγματικότητα κανέναν διαχωρισμό αναφορικά με το είδος της διαδικασίας από την οποία προέκυψε ο σχηματισμός της κρίσης των διαιτητών και η έκδοση της διαιτητικής απόφασης (arbitral award) και δη ειδικότερα εάν πρόκειται για τη διαδικασία που ακολουθείται συνήθως όταν κατατίθεται αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα, είτε για την κύρια διαδικασία που οδηγεί στην έκδοση απόφασης που κρίνει ζητήματα επί της ουσίας της διαφοράς.³⁴

Όσοι τάσσονται υπέρ της απόψεως αυτής προβάλλουν κυρίως επιχειρήματα που προκύπτουν από την τελεολογική ερμηνεία της Συμβάσεως και απορρίπτουν ως αχρείαστη ή και αβάσιμη οιαδήποτε εμμονή σε όρους αμιγώς τεχνικούς που αντίκεινται στο πνεύμα της Συμβάσεως, επισημαίνοντας ταυτοχρόνως ότι μολονότι τα ασφαλιστικά μέτρα είναι δίχως αμφιβολία και από τη νομική τους φύση μέτρα προσωρινού χαρακτήρα, εντούτοις το γεγονός αυτό δε σημαίνει

³⁴ Τριανταφυλλίδης Χ., "Τα Ασφαλιστικά μέτρα στις Διεθνείς Διαφορές", σελ. 401

απαραιτήτως πως οι δικάζοντες διαιτητές δεν καταλήγουν, όταν αποφασίζουν για την επιβολή τους ή όχι σε οριστική κρίση του ζητήματος που οδηγείται στη δικαιοδοσία τους.³⁵

Όσο δε αφορά ζητήματα τυπικής φύσεως, όπως λ.χ. η «ονοματοδοσία» της εκάστοτε απόφασης, επιχειρήματα που προβάλλει η απέναντι πλευρά, όσοι υποστηρίζουν την αναγνώριση και εκτέλεση των διαταγών/αποφάσεων αυτών αποφαινόμενοι με εμφατικό τρόπο πως στα πλαίσια της πληθώρας διεθνών κανονοστικών νομοθετημάτων για τη διαιτησία, οι διαιτητές εξοπλίζονται με την διακριτική ευχέρεια να επιλέξουν αν θα αποφασίσουν να διατάξουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων με τη μορφή «απόφασης» (award) ή «διαταγής» (order) χωρίς, όμως η αλλαγή αυτή στο όνομα να μεταβάλλει στην πράξη το περιεχόμενο ή τη (νομική) φύση των επιβαλλόμενων μέτρων.³⁶ Μετά ταύτα, λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω, κρίνεται αρνητικά η σε κάθε περίπτωση εμμένουσα καθ' υπερβολή στην τυπολατρία άποψη πως η αναγνώριση και εκτέλεση μιας διαιτητικής απόφασης διατάζουσας την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων συνδέεται και εξαρτάται τόσο στενά από τον τίτλο που της έχει αποδοθεί.

Προς αυτή, άλλωστε την ερμηνευτική επιλογή κατέληξαν και σε πολύ πρώιμο μάλιστα στάδιο τα Δικαστήρια των Η.Π.Α., γεγονός βέβαια που έχει συντελέσει σημαντικά στο να αναπτυχθεί αλλά και να εδραιωθεί πλέον η συγκεκριμένη έννομη τάξη, ως μία έννομη τάξη ιδιαιτέρως «φιλική» (enforcement friendly) για τις αποφάσεις που αφορούν την διαταγή επιβολής ασφαλιστικών μέτρων.

³⁵ Ghaffari A./ Walters E., “The Emergency Arbitrator: The Dawn of a New Age?” σελ.163

³⁶ Ghaffari, A./ Walters E., “The Emergency Arbitrator: The Dawn of a New Age?” σελ.163-164

Ενδεικτικώς, στην απόφαση *Arrowheadglobalsolutions, incorporated v. Datapathincorporated*, το αμερικανικό Δικαστήριο, αναγνωρίζοντας την εξασφάλιση της διακριτικής ευχέρειας που απονέμει στον εθνικό δικαστή η Σύμβαση της Νέας Υόρκης, έκρινε ότι το εκάστοτε εθνικό Δικαστήριο που θα κληθεί να αναγνωρίσει και να εκτελέσει μια απόφαση ασφαλιστικών μέτρων, θα πρέπει να μπορεί πράξει κατ' αυτόν τον τρόπο εκλαμβάνοντας τις εν λόγω αποφάσεις παρά τις ιδιαιτερότητές τους.

Μάλιστα το Δικαστήριο σχημάτισε ακόμη την εύστοχη κρίση πως η ανωτέρω προσέγγιση είναι η σωστότερη με βάση και το πνεύμα και τους σκοπούς της σύμβασης και δη προκειμένου να “*so as the order to have teeth*”, ήτοι αποδιδόμενο ελεύθερα στα ελληνικά προκειμένου να δικαιολογείται η ύπαρξη- έκδοση των αποφάσεων αυτών χωρίς να επαφίεται ο διάδικος που νίκησε στη διάθεση- καλή προαίρεση του ηττηθέντος διαδίκου να συμμορφωθεί εκούσια με τα μέτρα που διατάχθηκαν.³⁷

Απόφαση: Banco de Seguros del estado, v. Mutual Marine Office, Inc. and Mt. McKinley Insurance Company

Ακόμη, στη δεύτερη απόφαση που θα εξετάσουμε και η οποία έκρινε εν πολλοίς σχεδόν τα ίδια ζητήματα με την υπόθεση *BancodeSeguros*³⁸, το δικάζον αμερικανικό δικαστήριο σχημάτισε την κρίση πως ο ρόλος του εκάστοτε εθνικού δικαστή δεν θα έπρεπε να σχετίζεται με την προσπάθεια

³⁷ *Arrowhead global solutions incorporated v. Datapath*, σελ.11

³⁸ *Banco de Seguros del estado, v. Mutual Marine Office, Inc. and Mt. McKinley Insurance Company*, United States Court of Appeals, Second Circuit, Docket Nos. 02-9173, 02-9354, Decided: September 18, 2003, σελ.

περιορισμού των εξουσιών που έχουν απονείμει τα μέρη στους διαιτητές, μεταξύ των οποίων και η δυνατότητα να διατάσσουν την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων, με την άρνηση αναγνώρισης και εκτέλεσης μιας τέτοιας απόφασης.³⁹ Αντιθέτως, το να αναγνωρίζεται και να εκτελείται απόφαση που περιέχει διαταγή μέτρων κρίσιμων για να περισωθούν περιουσιακά στοιχεία, αποδείξεις κ.α είναι εξαιρετικά πιθανό να παίξει σπουδαίο ρόλο στη διαφύλαξη της ακεραιότητας, αφενός της διαδικασίας, αφετέρου της απόφασης που θα εκδοθεί τελικά.²³⁶

Τέλος, η νομολογία των αμερικανικών δικαστηρίων διαθέτει και πληθώρα αποφάσεων σχετικών με το ζήτημα του κατά πόσο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο για την εκτελεστικότητα μιας απόφασεως ο τίτλος που της αποδίδεται.

Απόφαση: Publicis Communication, and Publicis S.A., a French corporation,

v. True North Communications Inc.

Σε μία απόφαση μάλλον γνωστή πλέον στους διαιτητικούς κύκλους και δη στην *Publicis Communications*, η ομώνυμη καθ' ης εταιρία, αποφάσισε να αρνηθεί τη συμμόρφωση με απόφαση η οποία διέτασσε ασφαλιστικά μέτρα τα οποία αφορούσαν την προσκόμιση ενώπιον των διαιτητών κρίσιμων εγγράφων. Σημειωτέον ότι το διαιτητικό Δικαστήριο εν προκειμένω είχε συσταθεί σύμφωνα με τους κανόνες του LCIA, ενώ εν συνεχεία, ακολούθησε η σθεναρή προσπάθεια άμυνας έναντι της αιτήσεως αναγνώρισης και εκτέλεσης που υπεβλήθη ενώπιον του US Court of Appeals, από την αιτούσα True North Communications. Ως δε κύρια βάση της αμυντικής της στρατηγικής προέταξε τη φύση, καθώς και την

³⁹ *Banco de Seguros, Section A'*.

ονομασία που είχε δοθεί στην απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου (Interim Order) καταλήγοντας δε πως κάτι τέτοιο αναπόδραστα οδηγούσε στη μη κάλυψη της εν λόγω απόφασης από τη ρυθμιστική ισχύ της Σύμβασης της Νέας Υόρκης. Τελικώς, το δικάζον Δικαστήριο διαφώνησε έντονα με τη θέση της Publicis, επισημαίνοντας ότι ο τελειωτικός χαρακτήρας μιας απόφασης δεν κρίνεται από τον τίτλο της, αλλά από το περιεχόμενό της, ενώ χαρακτήρισε την άποψη της Publicis, υπερβολικά και αβάσιμα φορμαλιστική (“extreme and untenable formalism”).²³⁸

Δ)Ο Πρότυπος Νόμος της UNCITRAL

Όπως εξετάσαμε ανωτέρω, η Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1958 «περί της αναγνώρισεως και εκτελέσεως των αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων» αποτελεί καρπό πρωτοβουλίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (*International Chamber of Commerce – ICC*) και μάλιστα λογίζεται ως το πιο σημαντικό διεθνές συμβατικό κείμενο για τη διεθνή διαιτησία, με αποτέλεσμα συνεχώς να διευρύνεται με νέα Κράτη -Μέλη καθώς η καθολική αποδοχή που απολαμβάνει συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη της διεθνούς εμπορικής διαιτησίας. Εντούτοις, υπήρχε ανέκαθεν μία διχογνωμία αναφορικά με την υπαγωγή ή τη επαγωγή των αποφάσεων επί της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων στο εφαρμοστέο πλαίσιο της Σύμβασης, γεγονός που πολλάκις ταλάνιζε τα μέρη στις μεταξύ τους διαφορές.

Τη λύση – απάντηση στο συγκεκριμένο προβληματισμό ήρθε να δώσει η εκπόνηση ενός Πρότυπου Νόμου (*Model Law*) για τη διεθνή εμπορική διαιτησία από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου (*United Nations Commission on International Trade Law – UNCITRAL*) το 1985, ο οποίος αναθεωρήθηκε το 2006 και εφαρμόζεται σήμερα από τις εθνικές έννομες τάξεις . Ο νόμος αυτός

μπορεί να υιοθετηθεί διά της νομοθετικής οδού, καθιστάμενος έτσι μέρος του εσωτερικού δικαίου.

Η υιοθέτηση του Πρότυπου Νόμου με τις όποιες μικρές ή μεγάλες τροποποιήσεις από τα κράτη αποτέλεσε τομή καθώς καθόρισε τη θέση και τη λειτουργία των ασφαλιστικών μέτρων στη διεθνή διαιτησία. Με τον Πρότυπο Νόμο, λοιπόν, κάμφθηκαν οι διχογνωμίες που οδηγούσαν σε σειρά αμφισβητήσεων έτσι ώστε να προχωρήσει η εκτέλεση των αποφάσεων των ασφαλιστικών μέτρων. Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, η αναθεωρητική επιτροπή έκρινε ότι αφού τα διαιτητικά δικαστήρια δε διαθέτουν μέσα εξαναγκασμού των μερών σε συμμόρφωση -παρά μόνο έμμεσα-, η επίλυση των ζητημάτων εκτελεστότητας θα μπορούσε να επέλθει μόνο με νομοθετική παρέμβαση/καθοδήγηση, ειδάλλως θα επαφιόταν καθαρά στην καλή πίστη του ηττημένου μέρους.

Γι' αυτό το λόγο, εισήχθησαν τα άρθρα 17(H) και 17(I), γεγονός που σήμανε τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού πλαισίου για την αναγνώριση και εκτέλεση των ασφαλιστικών μέτρων. Μία απόλυτη καινοτομία όσον αφορά το ισχύον θεσμικό πλαίσιο που εξομοίωνε τα ζητήματα εκτέλεσης των αποφάσεων ασφαλιστικών μέτρων, με τις τελικές αποφάσεις που εκδίδουν τα διαιτητικά δικαστήρια.

Συγκεκριμένα, το αρ.17(H) προέβλεψε ρητά ότι τα ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσονται από ένα διαιτητικό δικαστήριο θα πρέπει να θεωρούνται δεσμευτικά για τα μέρη και να κηρύσσονται ως εκτελεστά στον τόπο όπου ζητείται η εκτέλεση, ανεξαρτήτως του αν τιτλοφορούνται ως απόφαση (award) ή διαταγή (order) αλλά και του αν εκδόθηκαν εντός της χώρας αυτής ή στην αλλοδαπή. Η σπουδαιότητα της πρόβλεψης αυτής, έγκειται στην απόλυτη κατοχύρωση των ασφαλιστικών μέτρων με

υπερεδαφική ισχύ, κάτι το οποίο συνεπάγεται αυτόματα την αποσύνδεση της εκτέλεσης από την έδρα που λαμβάνει την απόφαση για τη διαιτησία.

Η δυναμική καθώς και η ευελιξία που προσέφερε το αρ.17(H) παρείχε τη δυνατότητα στα κράτη να αλλάξουν το νομοθετικό τους πλαίσιο και πλέον να τυγχάνει εφαρμογής η εκτέλεση των αποφάσεων ανεξαρτήτως έδρας του διαιτητικού δικαστηρίου, γεγονός το οποίο μέχρι πρότινος δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί αφού οι περισσότερες εθνικές νομοθεσίες που ρύθμιζαν ζητήματα σχετικά με τη διαιτησία, επέτρεπαν μεν την εκτέλεση ασφαλιστικών μέτρων προερχόμενων από διαιτητικά δικαστήρια, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η έδρα της διαιτησίας βρισκόταν εντός της επικράτειάς τους.

Στον αντίποδα η ρύθμιση αυτή εμφανίζει ένα αξιοσημείωτο μειονέκτημα. Παρά το γεγονός της απόλυτης ενίσχυσης της εκτελεστότητας των αποφάσεων, είναι γνωστό, ότι τα μέρη όταν επιλέγουν στη συμφωνία τους την έδρα της διαιτησίας, συνήθως επιλέγουν ένα ουδέτερο *forum* που στην πραγματικότητα εμφανίζει ελάχιστα ή και κανένα συνδετικό στοιχείο με οποιοδήποτε από τα μέρη. Συνεπώς, όσο κι αν διαδικαστικά μια τέτοια λύση είναι αμοιβαία επωφελής, κατά το στάδιο της εκτέλεσης της απόφασης, η δικαιοδοσία ενώπιον της οποίας θα ζητηθεί η κήρυξη της εκτελεστότητας, είναι συνήθως εκείνη όπου βρίσκονται τα περιουσιακά στοιχεία του καθ' ου, η οποία σπανίως συμπίπτει με την έδρα της διαιτησίας.

Σημεία τομής με την αναγνώριση και εκτέλεση ασφαλιστικών μέτρων που διατάσσονται από εθνικά δικαστήρια:

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο, να παρουσιασθούν οι λύσεις που υιοθετούνται αναφορικά με τα δικαστικά ασφαλιστικά μέτρα, ώστε να εμβαθύνουμε στη σημασία της εκτέλεσης των ασφαλιστικών μέτρων.

E) Κανονισμός Βρυξέλλες I (44/2001)

Ο τομέας της δικαστικής συνεργασίας εντός των κόλπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει να επιδείξει σπουδαία επιτεύγματα, με κυριότερο τη σύναψη της Σύμβασης των Βρυξελλών το 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Η Σύμβαση αυτή αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 44/2001, ο οποίος χωρίς να αλλοιώσει τη βασική δομή και τις κατευθυντήριες γραμμές της Σύμβασης των Βρυξελλών, θέσπισε σαφείς κανόνες με καθολική, άμεση και δεσμευτική ισχύ αναφορικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων.

Στο πλαίσιο του Κεφαλαίου 3 του Κανονισμού, όπου τίθεται το κανονιστικό πλαίσιο για την αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων, θεμελιώδους σημασίας για την παρούσα ανάλυση είναι το αρ.32, όπου δίδεται ο ορισμός της απόφασης η οποία υπόκειται σε αναγνώριση και εκτέλεση. Για τη διατύπωση του εν λόγω ορισμού ακολουθήθηκε η αρχή της αυτόνομης ερμηνείας, ανεξαρτήτως δηλαδή του τι προβλέπει το εθνικό δίκαιο των διαφόρων εννόμων τάξεων της Ένωσης επί του θέματος.

Ορίζεται λοιπόν ρητά ότι *«Ως απόφαση, κατά την έννοια του παρόντος κανονισμού, νοείται κάθε απόφαση εκδιδόμενη από δικαστήριο κράτους μέλους, οποιαδήποτε και αν είναι η ονομασία της, όπως απόφαση, διαταγή, διαταγή εκτελέσεως, καθώς και ο καθορισμός της δικαστικής δαπάνης από το γραμματέα»*. Ο ορισμός από μόνος του μας οδηγεί σε συγκεκριμένα συμπεράσματα.

Αρχικώς, η τυπική ονομασία της απόφασης δε διαδραματίζει κανέναν απολύτως ρόλο. Αντιθέτως, αυτό που έχει μείζονα σημασία για την εφαρμογή των κανόνων που προβλέπει ο Κανονισμός είναι οι ουσιαστικές προϋποθέσεις χαρακτηρισμού της ως δικαστικής απόφασης. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο Κανονισμός επιχειρεί την απεμπλοκή της έννοιας της απόφασης όπως αυτή νοείται κατά τα εθνικά δικαστήρια με αποτέλεσμα να αδιαφορεί πλήρως για τον τύπο ή το όνομα της, αλλά να ενδιαφέρεται σε απόλυτο βαθμό για το περιεχόμενο της, πολλώ δε μάλλον για το ένα μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοια.

Περαιτέρω, αξίζει να σταθούμε στη διατύπωση ότι η απόφαση εκδίδεται από δικαστήριο του εκάστοτε κράτους – μέλους. Παρότι, ορίζεται γενικά και αφηρημένα η έννοια του δικαστηρίου εφόσον ο Κανονισμός δεν παρέχει ορισμό του τι συνιστά δικαστήριο, συνάγεται ότι ο ορισμός καλύπτει κάθε δικαιοδοτικό μηχανισμό που έχει την εξουσία να κρίνει τη διαφορά μεταξύ των μερών, με την προϋπόθεση ότι χαρακτηρίζεται από τα εχέγγυα της ορθής και δέουσας διαδικασίας (due process of law) διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα την αρχή της ανεξάρτητης και αμερόληπτης κρίσης.

Επιπροσθέτως, άξιο ιδιαίτερης αναφοράς είναι το γεγονός ότι στον ορισμό σκοπίμως δεν μνημονεύεται το είδος της απόφασης επί της διαφοράς, εάν δηλαδή πρέπει να είναι τελειωτικού χαρακτήρα ή όχι. Η μη πρόβλεψη αυτή έγινε με γνώμονα ώστε να μην αποκλείονται οι εκ φύσεως προσωρινές αποφάσεις που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα και να παρέχεται η προσωρινή προστασία έως την τελική έκδοση της τελικής απόφασης. Επομένως, εντός της Ένωσης, ακόμη και οι αποφάσεις των ασφαλιστικών μέτρων κυκλοφορούν ελεύθερα και υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς αναγνώρισης και εκτέλεσης με τις αποφάσεις που επιλύουν οριστικά μια διαφορά.

Εν κατακλείδι, και με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε αν παραμερίσουμε τις όποιες ίσως σε ορισμένα σημεία και θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ των μηχανισμών αναγνώρισης και εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων και διαιτητικών αποφάσεων, θεωρώ ότι υπάρχει κοινός τόπος για την κατά το δυνατόν άντληση συμπερασμάτων αναφορικά με τις διεθνείς τάσεις στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας. Επομένως, καθίσταται σαφές ότι η προσήλωση σε τύπους και ονομασίες, αντί να επιφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου, το αποτέλεσμα είναι τελείως αντίστροφο από το επιθυμητό, δημιουργείται δηλαδή μία διαρκής ανασφάλεια στο περί δικαίου αίσθημα.

ΣΤ)Επιβολή των ληφθέντων ασφαλιστικών μέτρων

Το άρθρο 18 ΠρΝ δεν ρύθμιζε επαρκώς το ζήτημα της αναγνώρισης και εκτέλεσης απόφασης που διατάσσει ασφαλιστικά μέτρα τα οποία ελήφθησαν από τους διαιτητές, λαμβάνοντας συνολικά υπόψη την μεν προθυμία που επιδεικνύουν τα μέρη συνήθως στη διαιτησία να συμμορφωθούν εκουσίως με το περιεχόμενο της διαταγής επιβολής κάποιου μέτρου, το δε γεγονός ότι το εν λόγω ζήτημα αφορά την οργάνωση και τη λειτουργία της συγκεκριμένης έννομης τάξης. Το ίδιο πρόβλημα ανακύπτει ⁴⁰ και στη δεύτερη παράγραφο της υπό εξέταση διατάξεως, δεδομένου ότι προβλέπει τη δυνατότητα για επιβολή ασφαλιστικών μέτρων κατόπιν υποβολής αιτήσεως στο δικαστήριο που προβλέπεται ως αρμόδιο στο άρθρο 9 και δη αυτό το οποίο θα είχε την εξουσία να διατάξει και την επιβολή των μέτρων αυτών.

⁴⁰ *Calavros C.*, Das UNCITRAL-Modellgesetz über die international Handelsschiedsgerichtsbarkeit (1988) - (UNCITRAL)

Μάλιστα, η έννοια «επιβολή» των μέτρων που έχει διατάξει το αρμόδιο δικαστήριο δεν προκύπτει με απόλυτη σαφήνεια. Με βάση συγκεκριμένη άποψη, οι κρίσεις του διαιτητικού δικαστηρίου αναφορικά με τη διαταγή ασφαλιστικών μέτρων δεν εκδίδονται ως εξ αρχής εκτελεστές, παρά πρέπει σύμφωνα με την παρ. 2 να κηρυχθούν εκτελεστές στη συνέχεια⁴¹. Μολονότι η εκδοχή αυτή καθιστά την απόφαση που εκδίδει το διαιτητικό δικαστήριο σχετικά με τα ασφαλιστικά μέτρα λιγότερο αποτελεσματική, εντούτοις δε μπορεί παρά να υιοθετηθεί, δεδομένου ότι ανταποκρίνεται με το πνεύμα του νόμου (2735/1999), καθώς και την εκπεφρασμένη τουλάχιστον σε ένα βαθμό βούληση των νομοθετών, όπως αυτή προκύπτει από την Εισηγητική Έκθεση αναφορικά με το άρθρο 17 ν. 2735: «την τελευταία λέξη την έχουν Πολιτειακά δικαστήρια». Στην παράγραφο 2 ρυθμίζεται ουσιαστικά για πρώτη φορά η άγνωστη στο ελληνικό Δίκαιο περίπτωση της συγχώνευσης (merger) διαιτητικής αποφάσεως σε δικαστική⁴². Η απόφαση αυτή του Μονομελούς Πρωτοδικείου λειτουργεί ως έναν βαθμό ως επικύρωση της απόφασης των διαιτητών για επιβολή ασφαλιστικών μέτρων επιτρέποντας έτσι να ξεκινήσει η διαδικασία της αναγκαστικής της εκτελέσεως. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης αυτής εξουσίας του, το δικάζον Δικαστήριο εξετάζει επιπλέον και αυτεπάγγελτα, εάν έχει καταρτισθεί και δη ορθά διαιτητική ρήτρα, καθώς όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω όλες οι εξουσίες των διαιτητών εκπορεύονται από αυτήν και συνεπώς και σύμφυτη με αυτήν είναι και η εξουσία διαταγής ασφαλιστικών μέτρων και η εκτέλεσή τους. Τέλος, κατ' ένσταση ενός εκ των μερών είναι δυνατό να εξετασθούν πιθανά ελαττώματα της διαιτητικής ρήτρας που την καθιστούν άκυρη, καθώς και ενδεχόμενος

⁴¹ Δημολίτσα Α., Τα ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή εμπορική διαιτησία, σε: Τα ασφαλιστικά μέτρα στο εμπορικό δίκαιο - 14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου (2005).

⁴² Καΐσης Α., Διεθνής Εμπορική Διαιτησία και Σύμβαση των Βρυξελλών (1995) – (Διεθνής Εμπορική Διαιτησία), σ. 61-62.

αποκλεισμός της εξουσίας των διαιτητών να διατάσσουν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων.

Επιβολή των ληφθέντων ασφαλιστικών μέτρων στη διεθνή διαιτησία

Όπως προκύπτει από την παράγραφο 3 της ως άνω διατάξεως, το αρμόδιο Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να ανακαλέσει ή να μεταρρυθμίσει την απόφαση που εξέδωσε σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο, όπως προβλέπεται σχετικά στα 696 και 698 ΚΠολΔ, ήτοι όπως διαφαίνεται ρητά στο περιεχόμενό της, η παράγραφος 3 αφορά αποκλειστικά και ιδιαιτέρως τη δυνατότητα ανακλήσεως εκδοθείσας από το εν λόγω δικαστήριο και κατά τις διατυπώσεις της δεύτερης παραγράφου απόφασης και η επίδρασή της δεν καταλαμβάνει τη δυνατότητα ανάκλησης ή μεταρρύθμισης αποφάσεων των διαιτητών που διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα γενικώς⁴³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τέλος, υπό την επιφύλαξη ύπαρξης αντίθετης ρύθμισης από τα μέρη, την εξουσία να ανακαλέσουν την απόφαση επιβολής ασφαλιστικών μέτρων που εξέδωσαν, έχουν μόνον οι διαιτητές. Δεδομένου δε πως η περίπτωση της ανακλήσεως εξισώνεται ουσιαστικά με νέα απόφαση διαταγής ασφαλιστικών μέτρων, η αποδιδόμενη στους διαιτητές εξουσία για ανάκληση εμπεριέχεται στην εξουσία που αναγνωρίζει στο πρόσωπό τους η παράγραφος 1 της ίδιας ως άνω διάταξης.

⁴³ Δημολίτσα Α., Τα ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή εμπορική διαιτησία, σε: Τα ασφαλιστικά μέτρα στο εμπορικό δίκαιο - 14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου (2005)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Απαλαγάκη Χ., Η διαγνωστική δίκη και η αναγκαστική εκτέλεση κατά τον ΚΠολΔ – Συμπλήρωμα ερμηνείας του ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 3994/2011 (2011) – (Διαγνωστική δίκη)

Η ίδια, Η εφαρμογή της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων στις ιδιωτικού δικαίου διαφορές, που δε συνιστούν ασφαλιστικό μέτρο, σε: Τιμητικός Τόμος Κ. Μπέη III (2003), σ. 1979 επ.

Βαλμαντώνης Γ., Οι επιτρεπόμενες έγγραφες καταθέσεις τρίτων προσώπων που διεξάγονται εκτός πολιτικής δίκης, Δ (2008), σ. 613 επ.

Βασαρδάνης Α., Πρακτικά ζητήματα της διαιτητικής διαδικασίας, Διαιτ 1995, σ. 30 επ.

Βερβενιώτης Γ., Θέματα εκ της ενώπιον των διαιτητών διαδικασίας, Διαιτ 1995, σ. 30 επ.

Ο ίδιος, Θέματα εκ της ενώπιον των διαιτητών διαδικασίας, ΝοΒ 1973, σ. 1261 επ.

Βερνάρδος Α., Πολιτική Δικονομία (1972)

Γέσιον – Φαλτσή Π., Δίκαιο αποδείξεως (1985)

Γκλαβίνης Π., Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο: Γενικές αρχές, διεθνές εμπόριο, ξένες επενδύσεις, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας (2009).

Γραμματικάκη - Αλεξίου, Α., Παπασιώπη – Πασιά, Ζ. & Βασιλακάκης, Ε. (2017). Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.

Δημητρίου Φ., Το δίκαιο της διαιτησίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (2004)

Δημολίτσα Α., Τα ασφαλιστικά μέτρα στη διεθνή εμπορική διαιτησία, σε: Τα ασφαλιστικά μέτρα στο εμπορικό δίκαιο - 14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου (2005), σ. 389 επ.

Ζαγκλής Α., Ο καθορισμός της διαιτητικής διαδικασίας στη διεθνή εμπορική διαιτησία, Δ (2005), σ. 1333 επ.

Θεοδώρου Ε., Η σημασία της διαιτησίας στις διεθνείς επενδυτικές συμβάσεις, ΔΙΚΗ 2000.

Καΐσης Α., Εκφάνσεις της δημόσιας τάξης στην αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών δικαστικών και διαιτητικών αποφάσεων (2003) - (Δημόσια τάξη)

Ο ίδιος, Διεθνής Εμπορική Διαιτησία και Σύμβαση των Βρυξελλών (1995) – (Διεθνής Εμπορική Διαιτησία)

Ο ίδιος, Ακύρωση διαιτητικών αποφάσεων (1989) – (Ακύρωση)

- Ο ίδιος*, Παράνομα αποδεικτικά μέσα (1986)
- Ο ίδιος*, Προδικαστική παραπομπή adhoc διαιτητικών δικαστηρίων, Αφιέρωμα Κ. Βαβούσκον (1990), σ. 151 επ.
- Καλαβρός Κ.**, Προϋποθέσεις έγκυρης παράτασης της ισχύος διαιτητικής συμφωνίας, Διατ 1993, 20 επ.
- Ο ίδιος*, Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη (1991)
- Ο ίδιος*, Η εξουσία κρίσης των διαιτητών.Θεμελιώδη ζητήματα του Δικαίου της Διαιτησίας (1988) – (Θεμελιώδη ζητήματα)
- Ο ίδιος*, Ο επιδιαιτητής κατά τον ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 1986, σ. 1065 επ.
- Ο ίδιος*, Δίκαιο της Διαιτησίας I: Εσωτερική Διαιτησία Τεύχος Α΄: Εισαγωγή,. Β΄ Έκδοση. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Καμίνης Γ.**, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων (1998)
- Καργάδος Π.**, Αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Τσιριντάνη – Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων (1980), σ. 233 επ.
- Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας/[Συνεργατής]**, Ερμηνεία ΚΠολΔ I, II, (2000). Συμπλήρωμα στην ερμηνεία ΚΠολΔ (2003)
- Κεραμεύς Κ.**, Έλεγχος της συμφωνίας περί διαιτησίας από τα πολιτειακά δικαστήρια πριν από την έκδοση της διαιτητικής απόφασης, Νομικές Μελέτες II (1994), σ. 437 επ.
- Ο ίδιος*, Εξουσία κρίσεως των διαιτητών και έκτασις του εκ της αποφάσεως των δεδικασμένου, Δ 1970, σ. 287 επ.
- Κόμνιος Κ.**, Η διασυνοριακή διεξαγωγή αποδείξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεργασία των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, Δ 2005, σ. 447 επ.
- Κρουσταλλάκης Ε.**, Η απόδειξις εις την διαιτητικήν διαδικασίαν, Δ 1974, σ. 599 επ.
- Κουσουλής Σ.**, Δίκαιο της Διαιτησίας, (2006)
- Ο ίδιος*, Διαιτησία, Ερμηνεία κατ' άρθρο (2004)
- Ο ίδιος*, Θεμελιώδη προβλήματα της διαιτησίας. Α. Νομολογία, Β. Θεωρία (1996)) – (Θεμελιώδη προβλήματα)
- Κουτσοράδης Α.**, Grundsätze und Besonderheiten der BeweisaufnahmenachgriechischemSchiedsverfahrensrecht, Νομικά Μελετήματα I (1987), σ. 181 επ.

Μαθιουδάκης Μ., Η διεθνής εμπορική διαιτησία ως εναλλακτική μορφή επίλυσης διεθνών εμπορικών διαφορών, Αγορά Χωρίς Σύνορα, τομ. 10, νο. 1 (2004).

Μαντάκου Α., Η κατάρτιση της συμφωνίας διαιτησίας στη διεθνή συναλλαγή (1998)

Μητσόπουλος Γ./Κεραμεύς Κ., Γνωμοδότηση, Κύρος διαιτητικής απόφασης σε συνάρτηση προς την έλλειψη αναγραφής στο κείμενο της των ονομάτων των διαδίκων καθώς και σε συνάρτηση προς την λήψη υπόψη ιδιωτικών γνώσεων του διαιτητή, ΝοΒ (1984), σ. 997

Μητσόπουλος Γ., Η πιθανολόγησης εν τω αστικώ δικονομικώ δικαίω (1952) – (Πιθανολόγησης)

Ο ίδιος, Το καθήκον του δικαστηρίου καθοδηγήσεως των διαδίκων προς συμπλήρωσιν ή διασάφησιν των ισχυρισμών των, ΝοΒ 1986, σ. 753 επ.

Ο ίδιος, Λόγοι ακυρώσεως διαιτητικής απόφασης, Διαιτ. 1993, σ. 5.

Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία – Γενικαί Αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία Ιβ' (1973)

Ο ίδιος, Πολιτική Δικονομία – Γενικαί Αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία Ιιβ' (1975)

Ο ίδιος, Πολιτική Δικονομία – Διαιτησία (1994)

Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία Ι (2003), ΙΙ (2005)

Ο ίδιος, Η απόδειξις εις την διαδικασίαν των ασφαλιστικών μέτρων, Δ 1977, σ. 623 επ.

Νικόπουλος Γ., Το δίκαιο της αποδείξεως (2005)

Ορφανίδης Γ., Το παραδεκτό των αποδεικτικών συμβάσεων (1988)

Παϊσίδου Ν., Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη (2006)

Παμπούκης Χ., Νομικά πρόσωπα και ιδιωτικές εταιρείες στις συγκρούσεις νόμων, Αθήνα, Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας (2005).

Παμπούκης, Χ. (2002). *Νομικά πρόσωπα και ιδίως εταιρίες στις συγκρούσεις νόμων. Βιβλιοθήκη Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.*

Παναγιωτοπούλου Α., Διεθνής εμπορική διαιτησία, ΕΤρΑξΧρΔ 2008.

Παρασκευόπουλος Ν., Η Διαιτησία κατά τον ΚΠολΔ (1982)

Πετρόχειλος Γ., Η διαιτητική επίλυση των διεθνών διαφορών, σε: Παμπούκη Χ., Δικαιο Διεθνών Συναλλαγών (2009)

Πολυζωγόπουλος Κ., Νομικές Μελέτες Ι (1996)

Ο ίδιος, Ο θεσμός της προδικαστικής έρευνας (discovery) κατά το Αμερικανικό και Αγγλικό Δίκαιο και οι δυνατότητες αντίληψης αποδεικτικών πληροφοριών κατά το ελληνικό δίκαιο, σε: Πολυζωγόπουλο, Νομικές Μελέτες Ι (1996), σ. 255 επ.

Ράμμος Γ., Εγχειρίδιον αστικού δικονομικού δικαίου, τόμος IV (1985) – (Εγχειρίδιο).

Ροβλιας, Ν./ Σταφυλοπάτης, Κ. (2016). Η Διαιτησία: Θεωρία/Νομοθεσία/Νομολογία. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Σταματόπουλος Σ., Το νομοθετικό πλαίσιο της διαιτησίας στην Ελλάδα: ΚΠολΔ-Πρότυπος νόμος UNCITRAL αλληλεπιδράσεις, ΕΠΟΛΔ 2008, σ. 781

Τσικούρη Μ., Ζητήματα τύπου της συμφωνίας περί διαιτησίας, ΔΕΕ 1998, 1198 επ.

Τσικρικάς Δ., Θέματα από το δίκαιο της διαιτησίας, Δ 1989, σ. 718 επ..

Φουστούκος Α., Η διαιτητική διαδικασία, Δ 1980, 222 επ.

Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα (2002)

Alternativ kommentar zur Zivilprozessordnung, Gesamtherausgeber Rudolf Wassermann (1987) - (AK-ZPO/Συγγραφέας)

Analytical Commentary on draft text of a model law on international commercial arbitration, Report of the Secretary-General. UNCITRAL A/CN.91264, 25 March 1985 – (Commentary)

Barlett A., Client-Friendly Arbitration, JCI Arb 2000, σ. 2 επ.

Baumbach A./Lauterbach W./Albers J./Hartmann P., Zivilprozessordnung, 66 Auflage, (2008).

Berger K.-P., Internationale Wirtschaftsgerichtsbarkeit, Verfahrens- und materiellrechtliche Grundprobleme im Spiegel moderner Schiedsgesetze und Schiedspraxis (1992)

Böckstiegel K.-H (Hrsg.), Beweiserhebung in internationalen Schiedsverfahren (2001)

Böckstiegel K.-H., Die internationalisierung der Schiedsgerichtsbarkeit, σε: Grenzüberschreitungen: Beiträge zum internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit. Festschrift für Peter Schlosser (2005), σ. 49 επ.

Briner R./Fortier L.Y./Berger K.P./Bredow J. (eds.), Law of International Business Dispute Settlement in the 21st Century - Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel (2001)

Bühler M./Dorgan C., Witness Testimony Pursuant to the 1999 IBA Rules of Evidence in International Commercial Arbitration – Novel or Tested Standards?, *JIntArb* 2000, σ. 3 επ.

Calavros C., Das UNCITRAL-Modellgesetz über die international Handelsschiedsgerichtsbarkeit (1988) - (UNCITRAL)

Demeyere L., The search for the “Truth”: Rendering Evidence under Common Law and Civil Law, *SchiedsVZ* (2003), σ. 247 επ.

Redfern A./Hunt M., *International Commercial Arbitration*, London: Sweet & Maxwell (1991).

Sornarajah M., *The Settlement of Foreign Investment Disputes*, Boston: Kluwer and Taxation Publishers (2000).